МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота магістра

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Виконала: магістрантка 2-го курсу, групи 8.2813-1з
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»
О.В. Борш

Керівник: професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, доцент, д.філос.н. Краснокутський О.В.

Рецензент: доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, к.держ.упр. Касьяненко Д.В.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І. Бутченко
«____»_____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТЦІ

Борш Ользі Володимирівни
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Публічно-управлінське забезпечення правопорядку в територіальній громаді
керівник роботи Краснокутський Олександр Володимирович, д.філос.н., професор
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «19» березня 2025 року № 417-с

2. Строк подання студентом роботи 4 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, Пр. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.; Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / Л. Я. Беновська та ін. ; за ред. В. С. Кравціва, І. З. Сторонянської ; НАН України, Держ. установа " Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долишнього НАН України". Львів : ДУ " Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долишнього НАН України", 2020. 531 с.; Шайтуро О.П. Органи місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності : монографія. Харків : Панов А. М., 2019. 409 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1.Дослідити історію формування підходів до публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах. 2. Уточнити зміст основних понять: «правопорядок», «територіальна громада», «публічно-управлінське забезпечення». 3. Розкрити принципи та методи дослідження, що застосовуються у вивченні забезпечення правопорядку на місцевому рівні. 4. Визначити сутність, зміст, форми та принципи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в громаді. 5. Проаналізувати систему та механізми забезпечення правопорядку, включаючи роль органів місцевого самоврядування, поліції та громадськості. 6. Дослідити нормативно-правову базу, що регулює забезпечення правопорядку у територіальній громаді. 7. Вивчити світовий досвід організації локальної безпеки та можливості його адаптації в Україні. 8. Проаналізувати сучасний стан забезпечення правопорядку у Широківській

територіальній громаді. 9. Визначити чинники вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в Україні на прикладі громади. 10. Розробити авторську концепцію-план забезпечення правопорядку в територіальній громаді в умовах повоєнного відновлення.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	20.03.2025	20.03.2025
Розділ 2	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	28.08.2025	28.08.2025
Розділ 3	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	10.10.2025	10.10.2025

7. Дата видачі завдання 20 березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2025	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Червень 2025	*виконано*
4.	І розділ	Червень – серпень 2025	*виконано*
5.	ІІ розділ	Серпень – жовтень 2025	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Жовтень – листопад 2025	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Листопад – грудень 2025	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2025	*виконано*

Студент _____ О.В. Борш

Керівник роботи _____ О.В. Краснокутський

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається зі 113 сторінок, містить 86 позицій у списку використаних джерел.

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ПРАВОПОРЯДОК, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

Мета дослідження: обґрунтувати теоретичні засади та виробити практичні рекомендації щодо вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах, з урахуванням викликів децентралізації, воєнного стану та повоєнного відновлення.

Об'єкт дослідження: система публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах України.

Предмет дослідження: правові, інституційні, соціальні, фінансово-економічні та цифрові механізми організації правопорядку на місцевому рівні.

Методи дослідження: аналіз і синтез, порівняльно-правовий метод, системний підхід, інституційний аналіз, кейс-стаді.

Наукова новизна дослідження: розроблено концепцію публічно-управлінського забезпечення правопорядку в умовах повоєнного відновлення, запропоновано модель «балансу сили і довіри» та обґрунтовано потребу у створенні кодифікованого акту й локальних стратегій муніципальної безпеки.

Гіпотеза: Ефективний правопорядок можливий лише за умови поєднання правових норм, інституційних механізмів, цифрових технологій та активної участі громади.

Висновки: система забезпечення правопорядку в Україні залишається фрагментарною та залежною від державного рівня. Аналіз Широківської ТГ показав наявність позитивних практик, але також проблем із фінансуванням, цифровізацією та довірою населення. Міжнародний досвід підтвердив важливість поєднання партнерства, технологій і соціальної довіри. На цій основі запропоновано авторську концепцію, що передбачає оновлення нормативної бази, створення центрів безпеки, диверсифікацію фінансування, цифрову трансформацію та активну участь громади.

SUMMARY

The qualification thesis consists of 113 pages and includes 86 sources in the reference list.

PUBLIC ADMINISTRATION, LAW AND ORDER, TERRITORIAL COMMUNITY

Research aim: to substantiate theoretical foundations and develop practical recommendations for improving public administration mechanisms of maintaining law and order in territorial communities, taking into account the challenges of decentralization, martial law, and post-war recovery.

Object of the research: the system of public administration for ensuring law and order in territorial communities of Ukraine.

Subject of the research: legal, institutional, social, financial-economic and digital mechanisms of organizing law and order at the local level.

Research methods: analysis and synthesis, comparative legal method, system approach, institutional analysis, case study.

Scientific novelty: the study develops a conceptual framework for public administration of law and order in the context of post-war recovery, proposes the "balance of power and trust" model, and substantiates the need for adopting a codified act on municipal security and implementing local community security strategies.

Hypothesis: effective law and order is achievable only through the combination of legal norms, institutional mechanisms, digital technologies and active community participation.

Conclusions: the system of maintaining law and order in Ukraine remains fragmented and overly dependent on the state level. The analysis of the Shyrokivska territorial community revealed positive practices but also problems related to funding, digitalization and low public trust. International experience confirms the importance of integrating partnership, technology and social trust. Based on this, the author proposes a concept which includes regulatory modernization, the establishment of integrated security centers, diversification of funding sources, digital transformation and enhanced community participation.

ЗМІСТ

ВСТУП……3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ…….……6
1.1. Історія дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді…….6
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «правопорядок», «територіальна громада», «публічно-управлінське забезпечення»……..17
1.3. Принципи та методи дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді……..…...24
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ……..……..33
2.1. Сутність, зміст, форми, принципи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді……..33
2.2. Система та механізми публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді…….…..42
2.3. Нормативно-правове забезпечення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді……..…….…...51
2.4. Світовий досвід публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді……..…...…59
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ……...69
3.1 Сучасний стан публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді (на прикладі Широківської територіальної громади)….69
3.2. Основні чинники вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді України (на прикладі Широківської територіальної громади)……...78
3.3. Авторська концепція-план публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді в умовах повоєнного відновлення України……...89
ВИСНОВКИ…….....101
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ……..…..104

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні трансформаційні процеси в Україні, пов’язані з демократизацією суспільства, децентралізацією влади, цифровізацією публічного управління та необхідністю повоєнного відновлення, висувають на перший план проблему забезпечення правопорядку на місцевому рівні. Територіальні громади стають не лише базовими адміністративно-територіальними одиницями, але й ключовими осередками формування безпечного середовища, реалізації прав і свобод людини, превенції правопорушень та забезпечення суспільного спокою. Від їх здатності ефективно реагувати на виклики залежить стійкість держави, здатність до відновлення та розвиток громадянського суспільства.

Актуальність теми посилюється в контексті триваючої агресії проти України, що обумовила появу нових загроз громадській безпеці: збільшення рівня злочинності в окремих регіонах, підвищення соціальної напруги, міграційні процеси, руйнування інфраструктури, необхідність посилення охорони стратегічних об’єктів і публічного порядку. В умовах воєнного стану місцеві органи влади змушені адаптувати механізми управління до нових реалій, оперативно ухвалювати рішення та взаємодіяти з правоохоронними структурами, силами територіальної оборони, волонтерськими та громадськими організаціями.

Проблематика правопорядку в територіальних громадах охоплює комплекс управлінських, правових, інформаційно-комунікаційних і соціальних аспектів. Виникає потреба у переосмисленні процедур забезпечення громадської безпеки з позицій принципів субсидіарності, прозорості та підзвітності, які закладені в основу європейської системи місцевого самоврядування. Важливо, щоб управлінські рішення на місцях були підкріплені ефективними інституційними механізмами, сучасними методами моніторингу безпекових ризиків, достатньою кадровою, фінансовою та технічною спроможністю громад.

Децентралізація влади створила сприятливі умови для розвитку ініціатив у сфері безпеки «знизу», проте водночас виявила низку системних проблем:нерівномірність ресурсного забезпечення громад, недостатність координації між державними та місцевими органами влади, фрагментарність підходів до взаємодії поліції та громадськості, обмеженість аналітичних інструментів для прогнозування та запобігання правопорушенням. Тому актуальним є формування комплексної моделі публічно-управлінського забезпечення правопорядку, здатної своєчасно реагувати на загрози та формувати превентивний безпековий простір.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, аналізі та розробленні напрямів удосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах України в умовах сучасних викликів.

Для досягнення цієї мети у роботі поставлено такі *завдання*:

- на основі аналізу наукових праць і публікацій простежити історію дослідження проблеми публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах, визначити ключові етапи та внесок окремих дослідників;

- уточнити зміст основних понять дослідження («правопорядок», «територіальна громада», «публічно-управлінське забезпечення»), порівняти різні підходи до їх визначення та запропонувати власні дефініції;

- визначити принципи й методи, що становлять методологічну основу дослідження, та обґрунтувати їх практичне застосування у вивченні правопорядку в громадах;

- розкрити сутність, зміст, форми та принципи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді;

- проаналізувати систему та механізми публічно-управлінського забезпечення правопорядку, визначити їхні особливості та ефективність;

- дослідити нормативно-правову базу, що регламентує публічно-управлінське забезпечення правопорядку, оцінити її сильні сторони та прогалини;

- вивчити зарубіжний досвід забезпечення правопорядку на місцевому рівні та можливості його адаптації в Україні;

- оцінити сучасний стан публічно-управлінського забезпечення правопорядку на прикладі Широківської територіальної громади;

- виявити основні чинники, що впливають на вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в громадах України, та обґрунтувати їх значення;

- сформулювати авторську концепцію публічно-управлінського забезпечення правопорядку в умовах повоєнного відновлення України, запропонувати практичні рекомендації для органів влади та громад.

Об'єктом дослідження: система публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах України.

Предметом дослідження є механізми, форми та принципи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах.

Наукова новизна роботи полягає у розробленні концепції публічно-управлінського забезпечення правопорядку в умовах повоєнного відновлення, запропоновано модель «балансу сили і довіри» та обґрунтовано потребу у створенні кодифікованого акту й локальних стратегій муніципальної безпеки.

Гіпотеза дослідження: Ефективний правопорядок можливий лише за умови поєднання правових норм, інституційних механізмів, цифрових технологій та активної участі громади.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

1.1. Історія дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Проблематика публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах має глибоке історико-наукове підґрунтя, що формувалося ще у другій половині XIX – на початку XX ст. У цей період у світовій і вітчизняній думці активно розвивалися класичні концепції держави, права та суспільного порядку, які заклали основу сучасного розуміння взаємодії влади, суспільства й громадян. У працях мислителів і правників цього часу (Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є, М. Вебера, Р. фон Ієрінга) закладено ідеї про верховенство права, легітимність влади, функції управління та значення суспільного контролю за діяльністю держави. Ці концепції стали методологічним підґрунтям для формування подальших підходів до розуміння безпеки як суспільної цінності та системи управлінських відносин.

Подальший розвиток наукової думки засвідчив еволюцію від державоцентричної моделі правопорядку до поліцентричної, у якій ключова роль відводиться не лише державним структурам, а й місцевому самоврядуванню, громадським інституціям і самому громадянинові. У цьому контексті поступово формувався концепт публічного управління, який розглядає державу як сервісну систему, покликану забезпечувати баланс між публічною владою та інтересами громади. Саме тому питання правопорядку почали вивчатися не лише у правовій, а й у соціологічній, управлінській та політичній площинах.

Особливе місце в розвитку теоретичних засад посідають праці М. Вебера. У своїй фундаментальній роботі «Господарство і суспільство» (1922) він

визначив раціональну бюрократію як базовий тип організації державної влади, доводячи, що ефективний правопорядок можливий лише за умови формалізованих процедур, чіткого підпорядкування та легітимного авторитету [8, с. 115-130]. Веберівська концепція надала наукове обґрунтування структурі управлінських інститутів, проте залишала поза увагою роль місцевих громад як активних суб'єктів підтримання порядку. Саме критика цієї обмеженості згодом стала відправною точкою для формування нових підходів – зокрема, теорій децентралізації, участі громадян у прийнятті рішень і концепції «good governance».

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад публічно-управлінського забезпечення правопорядку зробив австрійський правознавець Г. Еллінека. У праці «Загальна теорія держави» (1900) він розглядав державу як юридичну особу, що забезпечує правопорядок через систему правових норм і санкцій [18, с. 70-80]. Його підхід ґрунтувався на ідеї законності як фундаменту суспільного життя, що робить державу головним гарантом стабільності. Така концепція повністю відповідала державоцентричній моделі безпеки, у межах якої громада розглядалася переважно як об'єкт адміністративного управління, а не як самостійний суб'єкт вироблення публічної політики.

В українській правничій традиції початку XX ст. проблематика правопорядку та ролі громад також займала провідне місце. Так, Б. Кістяківський у своїй «Філософії права» підкреслював, що лише право, а не політична доцільність, визначає межі влади, наголошуючи на верховенстві права як засадничому принципі демократичного ладу [26, с. 210-220]. Ідеї Кістяківського були розвинуті С. Дністрянським, який у праці «Загальна наука права і політики» пов'язував ефективність держави з розвитком інститутів самоврядування, розглядаючи правову державу як основу суспільної стабільності [54, с. 85-95]. М. Драгоманов, зі свого боку, у «Вибраному» послідовно обстоював концепцію самоврядування як механізму обмеження бюрократичного свавілля та гаранта громадянських прав [15, с. 30-40]. Сукупно ці підходи формували українську

ліберально-правову школу, яка визнавала пріоритет прав людини і громадянського контролю над владою.

Таким чином, класичні підходи до осмислення правопорядку спиралися на три методологічні постулати: стабільність як найвищу суспільну цінність, державу як основного гаранта порядку та закон як універсальний регулятор відносин. Водночас їхня обмеженість полягала у недооцінці місцевої ініціативи, децентралізації та громадської участі. Саме тому сучасна наука розглядає ці концепції не лише як історичну спадщину, а як базу для критичного переосмислення у світлі демократизації, воєнних викликів та реформи місцевого самоврядування в Україні.

У другій половині XX ст. проблематика публічно-управлінського забезпечення правопорядку почала розвиватися системніше, однак перебувала під впливом радянської парадигми державного управління. Цей період можна визначити як перехідний – між централізованим контролем і поступовим усвідомленням потреби в демократизації управлінських процесів. У працях О. Бандурки, присвячених організації діяльності органів внутрішніх справ, публічний порядок розглядався як результат чіткої адміністративної ієрархії, дисципліни та вертикальної підпорядкованості [1, с. 145-158]. Такий підхід забезпечував системність управління, проте відсував громаду на периферію управлінських процесів. Наукова цінність цих досліджень полягає у формуванні теоретичних засад адміністративної ефективності, але їхня слабкість – у відсутності механізмів залучення громадян і громад до спільного вироблення рішень у сфері безпеки.

На противагу цій традиції у працях С. Шевчука починає формуватися доктрина верховенства права як принципу, що повинен визначати функціонування держави та її інститутів [6, с. 98-105]. Цей підхід є важливим кроком уперед, адже він переводить дискусію з площини «ефективності примусу» у площину «законності й прав людини». Погоджуємося з тим, що верховенство права стало тим ідейним підґрунтям, яке дозволило у 1990-х роках започаткувати реформи у сфері правопорядку. Водночас можна зауважити, що

роботи цього періоду залишалися більше декларативними, ніж прикладними: вони чітко формулювали принципи, але не пропонували реальних механізмів їх впровадження на рівні територіальних громад.

Колективні праці за редакцією В. Куйбіди та В. Толкованова заклали підвалини для розуміння децентралізації як ключового напряму демократизації публічного управління [46, с. 210-225]. Автори справедливо підкреслювали, що лише через делегування повноважень на місця можливо сформувати ефективну систему забезпечення правопорядку. Ми погоджуємося з цим висновком, але зауважуємо, що у працях 1990-х років бракувало емпіричних досліджень і практичних кейсів: переважала теоретична аргументація, яка ще не спиралася на реальний досвід місцевого самоврядування.

Особливої уваги заслуговують напрацювання в галузі муніципального управління. У колективній монографії «Муніципальне управління: сучасні виклики безпеки» акцентовано увагу на зародженні нової парадигми – розумінні громади як суб’єкта публічної політики, здатного формувати власні механізми безпеки [31, с. 67-74]. Це суттєвий злам у підходах, адже вперше було чітко задекларовано необхідність розглядати громаду не лише як об’єкт впливу, а й як активного учасника у виробленні рішень. На нашу думку, цей підхід був випереджальним для свого часу і лише у 2000-х отримав ширше практичне визнання.

Важливим напрямом наукового пошуку стає осмислення адміністративної процедури як гарантії публічної безпеки. І. Коліушко обґрунтовував, що прозорість та підзвітність процедур у діяльності органів влади створюють умови для довіри громадян і зменшують ризики зловживань [4, с. 125-132]. Цей підхід ми оцінюємо позитивно, адже він переводив дискусію у площину процедурних гарантій, проте його слабким місцем була недостатня увага до питань безпеки саме на місцевому рівні.

У той же час з’являються перші практичні посібники, які намагалися наблизити проблематику безпеки до рівня територіальних громад. Зокрема, видання «Безпека громади: інструменти для ОМС» підкреслювало важливість

інтегрованих рішень, що враховують специфіку конкретної громади [67, с. 45-50]. Однак, погоджуючись із цінністю цих рекомендацій, зауважимо, що у 1990-х роках вони ще носили радше експериментальний характер і не були закріплені у законодавстві.

Отже, наукові підходи другої половини XX ст. – 1990-х років відзначалися поступовим відходом від жорсткої централізованої моделі до пошуку демократичних і децентралізованих рішень. Цей період сформував ключові орієнтири: верховенство права, розвиток муніципального рівня та процедурні гарантії. Проте головним недоліком залишалася відсутність системних механізмів практичного залучення громад до процесів забезпечення правопорядку. Саме ці обмеження згодом стали поштовхом для формування нової хвилі досліджень початку XXI ст.

Після проголошення незалежності України в 1991 році науковий дискурс у сфері публічного управління й правопорядку зазнав суттєвих змін. Якщо в радянський період акцент робився на державоцентричній моделі, де органи влади були єдиним гарантом порядку, то в умовах незалежності поступово почала формуватися ідея муніципальної автономії та публічної безпеки на рівні територіальних громад. Саме цей етап заклав методологічну й правову основу для подальших реформ децентралізації та впровадження сучасних практик community policing.

У працях провідних українських дослідників – В. Авер'янова, Н. Нижник, Ю. Битяка, О. Андрійко – відображено перехід до розуміння публічного управління як комплексного інституту, що охоплює не лише державні, а й місцеві рівні влади [43, с. 44; 61, с. 28]. Автори наголошували на необхідності формування власних інституцій місцевого самоврядування, які б забезпечували ефективне управління територіями та сприяли реалізації принципів демократичності. На нашу думку, ці роботи стали своєрідним «містком» від пострадянської адміністративної парадигми до сучасної моделі публічного управління. Водночас вони ще значною мірою віддзеркалювали традиційні

підходи, у яких громада залишалася радше об’єктом управління, ніж повноцінним суб’єктом формування політики безпеки.

У 1990-х – на початку 2000-х років з’явилися перші дослідження, які безпосередньо торкалися участі громадськості в охороні громадського порядку. У працях, присвячених аналізу громадських формувань з охорони правопорядку, підкреслювалося їх значення як допоміжного інституту взаємодії з поліцією (міліцією). Однак фактична роль цих структур залишалася обмеженою, оскільки їх діяльність здебільшого зводилася до охоронних функцій під контролем правоохоронних органів. Ми погоджуємося, що поява таких робіт засвідчила прагнення до нових підходів, проте їхня практична ефективність була невисокою через відсутність належної правової бази та недовіру населення до силових структур.

Певним поступом стала поява досліджень із проблематики місцевого самоврядування, які акцентували на його потенціалі у сфері безпеки громад. Науковці почали розглядати органи місцевого самоврядування як партнерів у забезпеченні правопорядку, а не лише як адміністративну ланку держави. Зокрема, у колективних працях під редакцією В. Авер’янова та Н. Нижник робився акцент на інституціоналізації механізмів співпраці між владою та населенням [61, с. 134-140]. Водночас ми відзначаємо, що в цей період ще бракувало комплексних стратегій, які б інтегрували світові практики community policing у вітчизняні реалії.

Аналітично можна зробити висновок, що 1991-2013 рр. були часом поступового переходу від радянської моделі «охорони порядку» до нової парадигми «забезпечення безпеки громади». Якщо перші роки незалежності характеризувалися фрагментарними спробами залучити громади до безпекової політики, то в 2000-х ця ідея почала поступово набувати інституційних форм. Однак інтеграція міжнародних моделей, зокрема європейської концепції community policing, відбувалася вкрай повільно та мала переважно декларативний характер.

На нашу думку, головним здобутком цього етапу стало закріплення наукової ідеї про необхідність залучення місцевих громад до процесу підтримання порядку. Проте залишається очевидним, що до 2013 року Україна не створила цілісної системи муніципальної безпеки, спроможної поєднувати зусилля поліції, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань. Саме тому цей період можна вважати підготовчим: він заклав основу для більш масштабних реформ, що розпочалися з 2014 року.

Період після 2014 року позначився докорінними змінами у сфері публічного управління та безпеки в Україні. По-перше, масштабна реформа децентралізації створила нові можливості для територіальних громад у сфері публічної безпеки. По-друге, воєнні виклики після 2014 року та повномасштабна агресія Росії з 2022 року висунули на перший план питання життєстійкості громад і їхньої спроможності самостійно організовувати безпекове середовище.

У сучасних українських наукових працях ця проблематика займає чільне місце. Так, у колективних монографіях під редакцією О. Петришина та С. Шевчука особливу увагу приділено новим інституційним формам взаємодії громади та держави у сфері правопорядку [2, с.35; 45, с. 54]. Автори розглядають концепцію публічної безпеки як ключовий елемент розвитку місцевого самоврядування та обґрунтовують, що органи місцевої влади не можуть залишатися осторонь безпекової політики. На нашу думку, ці ідеї є надзвичайно актуальними, адже саме громади стають першою лінією оборони в умовах воєнних загроз. Водночас певна слабкість цих досліджень полягає в недостатній конкретизації практичних механізмів реалізації партнерства громади та поліції на локальному рівні.

Важливим напрямом сучасних досліджень у галузі публічного управління стало вивчення та апробація інноваційних інструментів забезпечення громадської безпеки. У працях, опублікованих у фахових виданнях «Публічне управління і адміністрування в Україні», «Форум права», «Адміністративне право і процес», спостерігається активний науковий інтерес до практичної реалізації таких інструментів, як безпекові ради, програми «Безпечна громада»,

інтегровані центри безпеки, цифрові системи відеоспостереження та аналітики [11, с.77; 56, с. 124; 69, с. 18-27]. У цьому контексті дослідження А. Бондаря заслуговує на увагу, оскільки він проаналізував правову природу й механізми функціонування безпекових рад при органах місцевого самоврядування [69, с. 56-64]. Автор справедливо підкреслює їхню роль як дієвого майданчика для налагодження партнерських відносин між поліцією та громадою. Разом із тим, на нашу думку, ефективність таких рад визначається не лише наявністю правового регулювання, а передусім рівнем самоорганізації мешканців і довірою до влади.

Вагомий внесок у розроблення сучасних моделей безпеки зробили міжнародні програми технічної допомоги – DOBRE, U-LEAD with Europe та UNDP. Їхні аналітичні матеріали й методичні посібники стали базовими орієнтирами для вітчизняних громад, які впроваджують проєкти «Безпечна громада», створюють інтегровані центри безпеки та розбудовують цифрову інфраструктуру моніторингу [92; 95; 98]. Зокрема, програма DOBRE описує успішні приклади координації між органами місцевої влади, поліцією та населенням, що демонструє можливості практичного втілення принципів публічно-приватного партнерства [98]. Програма U-LEAD зосереджує увагу на необхідності поєднання організаційних і технологічних інновацій у місцевому управлінні [95], тоді як UNDP акцентує на важливості соціальної згуртованості та комунікативної взаємодії як основи стійкої безпекової політики [90]. Ці підходи мають спільну рису – перехід від державоцентричної до людиноцентричної парадигми управління, у межах якої громада стає співтворцем безпеки.

Разом із тим, сучасні дослідження фіксують і проблемні аспекти реалізації цих ініціатив. Соціологічні опитування, наведені у статтях останніх років, свідчать про збереження низького рівня довіри до поліції та місцевої влади [56, с. 98-106]. Крім того, обмежені фінансові ресурси часто унеможливлюють повне впровадження рекомендацій міжнародних програм. На нашу думку, саме це пояснює суперечливі результати створення інтегрованих центрів безпеки, які в

окремих громадах функціонують ефективно, а в інших залишаються радше формальними утвореннями. Ми не можемо повністю погодитися з позицією дослідників, які розглядають ці центри як універсальний інструмент – без належної ресурсної бази та кадрового забезпечення навіть найкраща модель ризикує залишитися декларативною.

Отже, сучасна наукова література засвідчує якісний зсув у розумінні ролі громади у забезпеченні правопорядку. У 2014-2025 рр. процес децентралізації сприяв переходу від декларативних форм участі до практичної реалізації принципів співуправління безпекою. Проте перед територіальними громадами постають нові виклики – нестача ресурсів, потреба у цифровій трансформації, збереження довіри в умовах воєнного стану. На нашу думку, саме баланс між інституційним розвитком, технологічними інноваціями та реальними потребами населення стане ключовою умовою подальшого вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в Україні.

Зарубіжний досвід дослідження проблематики правопорядку та громадської безпеки є надзвичайно багатим і різноманітним. У західній науковій традиції особливої уваги набули концепції community policing, які з 1970-х років стали основною моделлю реформування поліцейської діяльності.

Передусім варто відзначити праці Г. Голдстейна, який у монографії «Problem-Oriented Policing» (1990) розвинув ідею орієнтації поліції не лише на реагування, а й на системну профілактику правопорушень [81, с.101]. Учений доводив, що ефективність поліції вимірюється не кількістю затримань, а зниженням рівня проблемності середовища. Ми погоджуємося з цим підходом, оскільки він близький до сучасного розуміння «безпеки громади», проте зауважуємо: в українських реаліях його реалізація обмежується браком ресурсів і тривалим недовірою до правоохоронних органів.

Р. Троянович та Б. Баккеру в колективній праці «Community Policing: A Contemporary Perspective» (1998) обґрунтували необхідність партнерства між поліцією, органами влади та населенням [97, с.255]. Вони підкреслювали важливість залучення громади до вирішення локальних проблем безпеки. На

нашу думку, цей підхід має значний потенціал для України, особливо з огляду на створення консультативних безпекових рад та громадських формувань [48; 69]. Проте його механічне перенесення без урахування воєнних загроз може призвести до надмірного покладання функцій на громади, які об'єктивно не здатні самостійно гарантувати правопорядок.

У дослідженнях В. Скогана («Police and Community in Chicago», 2006) увага зосереджується на емпіричному аналізі результатів community policing у мегаполісі [94, с.150]. Автор показує, що співпраця з громадою суттєво підвищує рівень довіри до поліції, але вимагає стабільного фінансування і довготривалих програм. На нашу думку, це критично важливо для українського контексту: короткотермінові ініціативи, навіть за підтримки міжнародних донорів, не здатні забезпечити стійкого ефекту без інституційної інтеграції у систему місцевого самоврядування.

Д. Бейлі у праці «Changing the Guard: Developing Democratic Police Abroad» (2006) акцентує на проблемах трансформації поліцейських систем у постсоціалістичних країнах [71, с.176]. Він доводить, що демократизація поліції неможлива без одночасної зміни політичної культури та підзвітності органів влади. Ми погоджуємося з цим висновком: українські реформи поліції після 2015 року демонструють позитивні кроки (оновлення патрульної служби), однак без цілісної зміни культури управління й забезпечення довіри з боку громадян вони залишаються частковими.

Важливе значення для порівняльного аналізу мають і європейські концепції good governance. Рада Європи у «12 принципах демократичного врядування на місцевому рівні» (2008-2020) підкреслює прозорість, підзвітність і участь громадян як ключові елементи функціонування органів місцевого самоврядування [75]. У документі «Community Policing: A Contemporary Policing Strategy» (2019) наголошується на інтеграції поліції в життя громади через діалог і партнерство [76]. Ці принципи ми розглядаємо як такі, що можуть і повинні бути адаптовані в Україні, зокрема через створення платформ для регулярних

консультацій громади з поліцією, розвиток електронних інструментів зворотного зв'язку, а також посилення підзвітності муніципальних структур.

Разом із тим, важливо критично оцінити відмінності українського контексту. Європейські підходи розроблялися в умовах політичної стабільності й мирного розвитку. В Україні ж децентралізація відбувається паралельно з війною, що ставить перед громадами додаткові завдання – від організації територіальної оборони до управління потоками внутрішньо переміщених осіб. Тому механічне перенесення європейських моделей без урахування воєнних реалій може виявитися недостатньо ефективним.

Отже, аналіз еволюції наукових підходів свідчить про поступовий перехід від централізованої, державоцентричної моделі забезпечення правопорядку до сучасної людиноцентричної та партнерської парадигми, що базується на принципах децентралізації, субсидіарності й участі громадськості у процесах ухвалення публічних рішень. Зарубіжний досвід переконливо демонструє ефективність таких інструментів, як community policing, розвиток партнерських інституцій, посилення прозорості та цифрової відкритості органів влади на місцевому рівні. Водночас для України важливо не лише переймати міжнародні практики, а й адаптувати їх до умов воєнного стану, ресурсної обмеженості та необхідності забезпечення стійкості територіальних громад.

Таким чином, проаналізувавши історію дослідження проблематики публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді, можна зробити висновок, що наукова думка пройшла кілька ключових етапів розвитку. Перший етап (кінець XIX – початок XX ст.) був пов'язаний з формуванням фундаментальних уявлень про державу, право та публічну владу у працях Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є, М. Вебера, Б. Кістяківського, С. Дністрянського та інших. Другий етап (радянський період) характеризувався домінуванням державоцентристського підходу та дослідженнями організаційно-правових механізмів роботи правоохоронних органів. Третій етап (1991-2013 рр.) відзначився поступовим переходом до демократичних моделей управління та зростанням інтересу до ролі місцевого самоврядування у сфері правопорядку.

Сучасний етап (після 2014 року) визначається впливом децентралізації, європейських стандартів good governance та воєнних загроз, що стимулювало появу інноваційних підходів до локальної безпеки. Дослідження українських і зарубіжних науковців у цей період спрямовані на розбудову партнерства «влада – поліція – громада», розвиток цифрових інструментів безпеки, формування безпекових рад, інтегрованих центрів та інших інституцій. Отже, історія дослідження демонструє поступовий перехід від централізованих моделей забезпечення порядку до людиноцентричної та громадоорієнтованої парадигми, що визначає сучасні підходи до публічного управління правопорядком у територіальних громадах.

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «правопорядок», «територіальна громада», «публічно-управлінське забезпечення»

У будь-якому науковому дослідженні важливим етапом є уточнення ключових понять, адже саме від їх правильного тлумачення залежить глибина аналізу та коректність зроблених висновків. Проблематика публічно-управлінського забезпечення правопорядку у територіальних громадах не є винятком. Поняття «правопорядок», «територіальна громада» та «публічно-управлінське забезпечення» активно використовуються у науковій літературі, правових актах і практиці державного та муніципального управління. Водночас їх зміст не завжди є однозначним, а іноді навіть викликає дискусії серед науковців і практиків.

З одного боку, правопорядок традиційно розглядається як стан упорядкованості суспільних відносин, закріплений у Конституції та законах України [29; 53; 54]. З іншого – у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників він отримує різні акценти: від суто правового явища (О. Скакун, О. Петришин) [14, с. 144; 26, с.45] до соціально-управлінської категорії, що включає питання довіри громадян і якості публічних інститутів (R. Reiner, I. Loader, N. Walker)

[83, с.11; 93, с.33]. Подібна багатовимірність вимагає критичного аналізу та власного уточнення.

Не менш складним є поняття «територіальна громада». У нормативних актах воно здебільшого трактується через правовий статус місцевого самоврядування [30; 52], тоді як у наукових працях воно розглядається ширше – як соціальна спільнота, об'єднана не лише спільною територією, а й інтересами та здатністю до самоорганізації [46, с.201; 61, с. 354]. Саме цей аспект дозволяє говорити про громаду не як пасивний об'єкт впливу, а як активного суб'єкта забезпечення безпеки.

Третє поняття – «публічно-управлінське забезпечення» – має порівняно нове походження у вітчизняній науці (Ю. Битяк, О. Андрійко, В. Колпаков) [18 с. 205; 26, с. 158]. Воно ще не має усталеної дефініції, але все частіше вживається як комплексна характеристика діяльності державних, муніципальних і громадських структур у сфері управління. Деякі автори схильні зводити його до механізмів державного контролю, однак сучасний підхід, на нашу думку, передбачає акцент на партнерстві влади і громади.

Таким чином, у цьому підрозділі ми розглянемо різні інтерпретації ключових понять, порівняємо їх між собою та з міжнародними стандартами, а також запропонуємо власні уточнені визначення. Це дозволить вибудувати цілісну концептуальну рамку для подальшого аналізу публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах України.

Категорія «правопорядок» є базовою у правовій та управлінській науці, оскільки відображає стан упорядкованості суспільних відносин у межах дії права. Конституція України закріплює верховенство права як основу правопорядку, підкреслюючи рівність усіх громадян перед законом та обов'язок держави гарантувати права і свободи [29]. У законодавчому полі поняття правопорядку безпосередньо пов'язується з діяльністю правоохоронних органів. Так, Закон України «Про Національну поліцію» визначає її завданнями охорону прав і свобод людини, протидію злочинності та підтримання публічного порядку [54], тоді як Закон «Про національну безпеку України» розглядає забезпечення

правопорядку як складову системи національної безпеки [53]. Отже, у нормативному аспекті правопорядок трактується як гарантований державою стан упорядкованості суспільних відносин, який забезпечується через дію права та правоохоронні механізми.

У науковій площині зміст поняття розкривається ширше. О. Скакун визначає правопорядок як результат реалізації права, що виявляється у впорядкованості суспільних відносин відповідно до правових норм [28, с. 215]. О. Петришин акцентує на його ціннісному змісті, наголошуючи, що правопорядок не може обмежуватись формальним дотриманням закону, а має включати справедливість і повагу до прав людини [14, с. 89]. В. Колпаков розглядає його як результат організаційного впливу держави, який забезпечує узгодженість поведінки суб'єктів права [26, с. 102]. Таким чином, у сучасній вітчизняній доктрині спостерігається перехід від формально-юридичного розуміння до інтегрованого, що враховує соціальні та управлінські аспекти.

Зарубіжні дослідники також підкреслюють комплексність категорії. Р. Рейнер пов'язує правопорядок із довірою до інституцій і практиками правозастосування [93, с. 54], а І. Лоудер і Н. Вокер у концепції «цивілізованої безпеки» трактують його як баланс між правами людини та інтересами держави [83, с. 111]. Ці підходи відображають демократичне бачення правопорядку як соціального контракту між державою і громадянами, заснованого на взаємній відповідальності.

У наукових дискусіях виділяють два основні підходи до розуміння правопорядку: як стану суспільних відносин, що є результатом добровільного дотримання законів, і як інструмента державного примусу, спрямованого на підтримання стабільності. Перший підхід підкреслює роль громадянської свідомості, другий – організуючу силу держави.

На нашу думку, ефективне забезпечення правопорядку в територіальній громаді потребує синтезу цих підходів. Формально-правова складова визначає рамки, тоді як соціальна – наповнює їх довірою, партнерством і відповідальністю. Отже, правопорядок у громаді є результатом взаємодії

держави, місцевої влади та громадян, спрямованої на досягнення безпеки й дотримання прав людини.

Пропоноване визначення: правопорядок – це стан упорядкованості суспільних відносин у межах територіальної громади, який забезпечується реалізацією правових норм, діяльністю органів влади та правоохоронних інституцій, а також активною участю громади у формуванні безпечного середовища.

У Конституції України територіальна громада визначається як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що реалізує його безпосередньо або через обрані органи [29]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» уточнює, що громада – це спільність жителів села, добровільного об'єднання кількох сіл, селища чи міста [52]. Таким чином, у нормативно-правовому вимірі громада розуміється як соціально-територіальна спільнота, наділена правом самостійно вирішувати питання місцевого значення.

Наукові підходи суттєво розширюють це визначення. В. Авер'янов трактує громаду як колективного суб'єкта публічної влади, що має власну правосуб'єктність і відповідальність у публічно-правовій сфері [8, с. 67]. В. Князєв та Н. Нижник розглядають громаду як управлінську систему з власними інститутами прийняття рішень і механізмами контролю [15, с. 92]. Ю. Битяк та О. Андрійко підкреслюють інституційну природу громади, що становить основу публічної влади та делегує частину компетенцій органам місцевого самоврядування [18, с. 44]. Ці підходи демонструють, що громада є не лише соціальною спільнотою, а й організаційною структурою публічного управління.

Міжнародні стандарти надають поняттю громади додатковий функціональний зміст. Європейська хартія місцевого самоврядування закріплює принцип субсидіарності, за яким громада має право та спроможність самостійно вирішувати значну частину місцевих питань [78]. Документи OECD розглядають громади як ключових акторів розвитку й безпеки, які відповідають за якість послуг, добробут мешканців та локальну стійкість [85]. Таким чином,

міжнародна практика трактує громаду не лише як правову одиницю, а як осередок управлінської ініціативи та соціальної відповідальності.

Наукові дискусії свідчать, що громаду можна розглядати у двох взаємодоповнюючих площинах: як адміністративно-територіальну одиницю з визначеними межами юрисдикції та як соціальну спільноту людей, об'єднаних спільними інтересами й цінностями. Перше визначення фіксує її інституційний статус, друге – розкриває її соціальну природу. На нашу думку, саме поєднання цих підходів створює реальне підґрунтя для ефективного публічного управління, особливо у сфері безпеки, де ключову роль відіграє довіра та взаємодія між владою і громадянами.

Отже, територіальна громада в умовах децентралізації виступає не лише об'єктом державного впливу, а повноправним суб'єктом публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Вона здатна формувати власні інститути безпеки, ініціювати партнерство з поліцією, залучати громадські організації та впроваджувати інноваційні механізми управління ризиками.

Пропоноване визначення: територіальна громада – це самоврядна соціально-територіальна спільнота жителів, яка реалізує публічні інтереси, включно із забезпеченням правопорядку і безпеки, через власні інститути, партнерство з органами влади та участь громадян у прийнятті управлінських рішень.

Термін «публічно-управлінське забезпечення» у сучасній українській науковій традиції сформувався відносно нещодавно, але має глибоке коріння у правознавстві та науці державного управління. Ю. Битяк та О. Андрійко розглядають забезпечення як діяльність публічної влади, спрямовану на організацію належного функціонування інститутів держави і суспільства, наголошуючи на його інституційно-правовій природі [18, с. 112]. В. Колпаков у підручнику з адміністративного права тлумачить це поняття як систему заходів органів виконавчої влади, спрямованих на досягнення правового порядку та захист публічних інтересів [26, с. 145]. Таким чином, у класичному варіанті воно пов'язане передусім із державним впливом.

У подальшому розвиток концепції відбувався в межах досліджень Національної академії державного управління (НАДУ). У колективній монографії «Державне управління в умовах децентралізації» [46, с. 55] підкреслюється, що публічно-управлінське забезпечення повинно поєднувати не лише адміністративні інструменти держави, а й ресурси місцевого самоврядування, оскільки саме громади виступають безпосереднім середовищем реалізації публічних політик. У статтях українських фахових видань також відзначається зміна акцентів: якщо раніше мова йшла переважно про «забезпечення законності», то нині – про забезпечення ефективності та партнерства у сфері публічної безпеки. Наприклад, І. Іванов акцентує увагу на інституційних механізмах взаємодії поліції та громади [61, с. 48], а С. Романюк аналізує роль громад у профілактиці правопорушень як форму публічно-управлінського забезпечення безпеки [27, с. 16].

Важливим для уточнення є співвідношення терміну з суміжними категоріями. На відміну від «державного управління», що концентрується на ієрархії органів влади, «публічно-управлінське забезпечення» охоплює ширше коло суб’єктів, включно з органами місцевого самоврядування, громадськими об’єднаннями та міжнародними партнерами. Порівняно з «публічною політикою», воно є більш прикладним і орієнтованим на реалізацію рішень. У відношенні до «адміністративного права» забезпечення виступає практичною площиною, у якій реалізуються правові норми.

Однак у наукових дискусіях зберігається тенденція до ототожнення публічно-управлінського забезпечення із суто державним контролем. Це, на нашу думку, є обмеженням, оскільки ігнорує сучасні практики співуправління та партнерства на рівні громади. В умовах воєнних загроз та децентралізації безпекова політика не може будуватися виключно на адміністративному впливі згори.

У нашому дослідженні ми пропонуємо розглядати поняття у ширшому контексті. Публічно-управлінське забезпечення – це комплексна діяльність суб’єктів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, спрямована

на досягнення цілей безпеки і правопорядку, що поєднує правові, організаційні та соціальні інструменти.

Така інтерпретація дозволяє інтегрувати класичні адміністративні механізми з новими формами громадської участі, що особливо важливо для територіальних громад у сучасних умовах.

Таким чином, проведений аналіз теоретичних засад дозволяє розглядати правопорядок як багатовимірний суспільний феномен, що ґрунтується на взаємодії нормативно-правових норм, управлінських механізмів та громадянських цінностей. Він вимагає не лише ефективної діяльності правоохоронних органів, але й активної участі територіальної громади у формуванні безпечного середовища.

Територіальна громада у сучасній науковій парадигмі постає повноправним суб'єктом забезпечення правопорядку, здатним впливати на ухвалення управлінських рішень, визначати пріоритети політики безпеки та здійснювати громадський контроль над діяльністю органів влади. Її потенціал значною мірою визначає результативність реалізації принципів децентралізації й субсидіарності на практиці.

Публічно-управлінське забезпечення правопорядку у громадах є синергетичним процесом, що поєднує державні, муніципальні та громадські структури. Воно ґрунтується на принципах прозорості, підзвітності, партнерства, превенції правопорушень і сталого управління ризиками. Саме така взаємодія здатна забезпечити стійкість системи безпеки навіть в умовах воєнних загроз та обмеженості ресурсів.

Водночас наукові дискусії свідчать про недостатнє опрацювання актуальних аспектів: цифрової безпеки громад, функціонування публічних інституцій в умовах кризи, інноваційних методів громадської участі у забезпеченні правопорядку. Окремої уваги потребує вивчення механізмів формування довіри до поліції та інших органів влади, що є критичним чинником ефективної безпекової політики.

Отже, подальший розвиток наукових підходів має орієнтуватися на інтеграцію правових, управлінських та соціальних інструментів забезпечення правопорядку, що дозволить сформувати сучасну модель безпеки на рівні територіальних громад та відповісти на виклики воєнного і післявоєнного періоду.

Таким чином, у цьому підрозділі було уточнено зміст основних понять дослідження, що формують теоретичну основу публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах. Поняття «правопорядок» узагальнюється як багатовимірний стан упорядкованості суспільних відносин, що забезпечується не лише правовими нормами та діяльністю правоохоронних органів, але й активною участю громадян та рівнем довіри до інституцій. Територіальна громада розглядається не тільки як адміністративно-територіальна одиниця, визначена законодавством, а й як самоврядна соціальна спільнота, здатна впливати на ухвалення рішень, формувати безпекові пріоритети та брати участь у забезпеченні порядку.

Поняття «публічно-управлінське забезпечення» уточнено як комплексну діяльність державних, муніципальних і громадських суб’єктів, спрямовану на організацію та реалізацію заходів з підтримання безпеки і правопорядку. Воно охоплює правові, організаційні та соціальні інструменти, поєднуючи традиційні адміністративні механізми з сучасними формами партнерства та співучасті громади. Уточнення цих ключових категорій дозволило сформувати цілісну концептуальну рамку, необхідну для подальшого аналізу процесів забезпечення правопорядку в територіальних громадах України.

1.3. Принципи та методи дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Будь-яке наукове дослідження ґрунтується на певних принципах і методах, які визначають його логіку, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. У випадку вивчення публічно-управлінського забезпечення

правопорядку в територіальних громадах особливого значення набуває вибір саме таких принципів і методологічних підходів, що дозволяють поєднати юридичні, управлінські та соціальні виміри проблематики. Без цього неможливо розкрити складність досліджуваного явища, що одночасно має правовий, адміністративний та суспільний характер.

При цьому важливо розмежувати принципи дослідження і принципи правового регулювання. Якщо другі відображають норми та ідеали державного устрою (законність, верховенство права, демократизм), то перші визначають науковий інструментарій аналізу. Саме тому у цьому підрозділі ми зосередимо увагу на загальнонаукових принципах (об'єктивність, системність, цілісність, історизм) та комплексі методів – від аналізу й синтезу до соціологічних опитувань і кейс-стаді. Їх поєднання дозволяє створити багатовимірну картину функціонування публічно-управлінських механізмів у сфері забезпечення правопорядку та виявити «вузькі місця» у взаємодії державних органів і громад.

Вивчення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах потребує застосування загальнонаукових принципів, які забезпечують наукову обґрунтованість, послідовність і комплексність дослідження. Саме ці принципи дозволяють уникнути поверхневого підходу, що зводить проблему виключно до юридичних норм або організаційних схем.

Принцип об'єктивності полягає у необхідності уникати суб'єктивних оцінок і спиратися виключно на перевірені факти та наукові дані. Це означає, що оцінка ефективності безпекових стратегій у громадах повинна ґрунтуватися не на індивідуальних враженнях чи політичних гаслах, а на аналізі статистики правопорушень, результатів соціологічних опитувань, офіційних звітів поліції [20; 23; 34, с.112-121]. Наукова доброчесність вимагає критично ставитися навіть до офіційних даних, перевіряти їх на узгодженість із незалежними дослідженнями, враховувати контекст їх збирання. Водночас слід визнати, що повної об'єктивності досягти неможливо, оскільки будь-які дані інтерпретуються дослідником. Авторська позиція полягає в тому, що необхідно максимально знижувати рівень суб'єктивізму, поєднуючи кількісні та якісні

джерела інформації. Саме баланс між «сухою статистикою» та «живим голосом громади» дозволяє сформувати найбільш адекватне уявлення про стан правопорядку.

Принцип системності вимагає розглядати правопорядок як багаторівневу систему, в якій взаємодіють держава, територіальна громада, органи місцевого самоврядування, поліція та громадські інституції [18; 46]. Такий підхід дозволяє уникнути хибного уявлення, що правопорядок забезпечується лише силовими структурами. Системний підхід акцентує, що без участі громади (через програми «Безпечна громада», консультативні ради, муніципальні варти) державні інституції залишаються обмеженими у своїй ефективності [41; 98]. Критики цього принципу справедливо зазначають, що системний аналіз може надмірно ускладнювати дослідження, адже прагне охопити всі взаємозв'язки й фактори одночасно. Проте ми вважаємо, що саме такий рівень складності відповідає природі самого явища: без урахування взаємодії всіх рівнів управління та суспільних структур неможливо адекватно пояснити причини успіхів чи провалів у сфері громадської безпеки.

Принцип цілісності передбачає обов'язкове поєднання правових, управлінських і соціальних аспектів правопорядку. У науковій літературі часто можна спостерігати однобічність: юристи наголошують на нормах права [14, с. 201; 26, с. 195], управлінці – на організаційних процедурах [46], соціологи – на довірі громадян до поліції [10, с.105; 27, с. 33-41]. Такий поділ створює методологічні розриви й породжує ризик отримання фрагментарних результатів. У нашому дослідженні ми виходимо з того, що цілісний підхід дозволяє не лише описати нормативно-правову базу, але й оцінити управлінські механізми та соціальні наслідки. Цей підхід має і практичну користь: він допомагає побачити, як формальні закони працюють «на землі», у конкретних громадах, і наскільки населення готове сприймати та підтримувати управлінські ініціативи. Саме синтез правових, управлінських і соціальних площин відкриває можливості для комплексної оцінки ефективності безпекової політики громади та пошуку реальних точок її вдосконалення.

Принцип історизму наголошує на важливості розгляду досліджуваних явищ у динаміці. Правопорядок і механізми його забезпечення в Україні пройшли складний шлях: від дореволюційних концепцій державоцентричного правопорядку (Вебер, Еллінека, Кістяківський) [13 с.200; 43, с. 140], через радянську модель централізованого контролю, до сучасної системи публічно-управлінських інновацій, що розвиваються в умовах децентралізації та воєнних викликів [7 с.56-64; 70, с.122]. На нашу думку, саме історичний підхід дозволяє уникнути відірваності сучасних реформ від попереднього досвіду та виявити сталі проблеми, які не зникають протягом десятиліть. Водночас цей принцип має обмеження: надмірне занурення в історію може зменшити увагу до інноваційних практик, зокрема цифрових технологій та сучасних інструментів community policing. Тому важливо знайти баланс: використати історизм як інструмент контекстуалізації, але не допустити «консервації» мислення.

Отже, загальнонаукові принципи формують основу методології дослідження, визначаючи його спрямованість на об’єктивність, системність, цілісність та історичну обґрунтованість. Їх застосування дає змогу побачити публічно-управлінське забезпечення правопорядку не як статичний набір норм чи процедур, а як складний соціально-правовий феномен, що змінюється під впливом історичних, політичних та соціальних факторів. На нашу думку, саме поєднання цих принципів дозволяє створити максимально адекватну й корисну для практики модель дослідження, що інтегрує академічну строгість і реалії місцевого врядування.

У процесі дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку важливу роль відіграють загальнотеоретичні методи. Вони дозволяють сформувати логіку аналізу, розкрити взаємозв’язки між елементами системи, а також забезпечити наукову обґрунтованість висновків. На відміну від суто прикладних методів, загальнотеоретичні інструменти задають рамку для інтерпретації отриманих результатів і визначають підхід до аналізу проблеми в цілому. Без їх застосування будь-яке дослідження ризикує залишитися описовим, позбавленим глибини та здатності до узагальнень.

Методи аналізу й синтезу виступають базовими інструментами будь-якого наукового пошуку. Метод аналізу дає змогу розкласти складне явище правопорядку на окремі складові – правову, організаційну, соціальну, фінансову. Наприклад, аналізуючи нормативно-правову базу, ми виокремлюємо конституційні засади [29], закони у сфері безпеки [53; 54], а також підзаконні акти, що регламентують діяльність поліції та органів місцевого самоврядування [49; 50]. Додатково можна виділити й практику органів місцевого самоврядування, яка формує локальний рівень правопорядку. Метод синтезу, у свою чергу, дозволяє інтегрувати ці результати в цілісне уявлення про функціонування системи безпеки громади, пов'язуючи законодавчі норми з організаційними практиками та соціальними наслідками. На нашу думку, саме поєднання аналізу й синтезу забезпечує глибину дослідження, тоді як використання лише одного з них призводило б до однобічності: аналіз без синтезу перетворюється на «роздроблення» явища, а синтез без аналізу – на поверхове узагальнення.

Методи індукції й дедукції забезпечують рух думки від конкретного до загального і від загального до конкретного. Індуктивний підхід застосовується, коли ми на основі прикладів роботи конкретних громадських формувань або проєктів («Безпечна громада», DOBRE, U-LEAD [95; 98]) формулюємо загальні висновки щодо ролі громади в охороні порядку. У цьому сенсі індукція дозволяє побачити, як локальні ініціативи формують загальнонаціональні тенденції. Дедукція, у свою чергу, дає змогу перевірити, наскільки загальні концепції community policing, описані в працях західних дослідників (H. Goldstein [81, с.118], D. Bayley [71, с. 107]), реалізуються в українських реаліях. На нашу думку, саме поєднання індуктивного й дедуктивного підходів дозволяє уникнути двох крайнощів: з одного боку, «механічного запозичення» чужого досвіду без урахування національних умов, а з іншого – замкнутості на власних проблемах без огляду на світові стандарти.

Порівняльно-правовий метод є особливо важливим у нашій темі, адже він дозволяє зіставити українську практику з міжнародними стандартами. Так,

Європейська хартія місцевого самоврядування [78] та рекомендації Ради Європи щодо доброго врядування [75] дають змогу оцінити рівень відповідності українських моделей принципам прозорості, підзвітності й участі громадян. Порівняльний підхід дозволяє визначити, у чому полягають спільні риси між українськими реформами та зарубіжними моделями, а також виявити прогалини – наприклад, недостатню інституційну незалежність муніципальних варт в Україні [15 с.335; 41, с. 39-47]. Ми погоджуємося з цим висновком, проте наголошуємо: просте копіювання зарубіжних практик не гарантує успіху. Потрібна їх адаптація до українського контексту, що визначається поєднанням воєнних загроз, обмежених ресурсів та процесів децентралізації. Саме вміння критично використовувати порівняльний метод дозволяє уникнути як сліпого наслідування, так і ізоляціонізму.

Системно-структурний метод дозволяє розглянути правопорядок як організовану структуру, де кожен елемент (держава, органи місцевого самоврядування, поліція, громада) виконує свою функцію [18 с.301; 46, с. 185]. Цей підхід особливо цінний для аналізу інституційної архітектури безпеки громади. Він показує, що ефективність забезпечення правопорядку залежить не лише від якості окремих інститутів, але й від характеру їхньої взаємодії. У цьому контексті ми поділяємо думку Авер'янова [18, с. 110] та Колпакова [28, с. 564], які наголошують на необхідності гармонізації управлінських і правових механізмів. Водночас варто враховувати, що системно-структурний метод може створювати ілюзію надмірної стабільності системи, хоча насправді вона перебуває у стані постійних змін під впливом зовнішніх і внутрішніх викликів.

Діалектичний метод дозволяє виявити суперечності, що існують у сфері публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Найбільш показовою є суперечність між централізацією управління безпекою (через Міністерство внутрішніх справ і Національну поліцію) та децентралізаційними процесами, що передбачають передачу значної частини повноважень громадам [12; 30]. На нашу думку, ця суперечність є не лише викликом, але й рушійною силою розвитку системи: саме на стику централізованих і локальних механізмів

виникають нові форми співпраці (безпекові ради, інтегровані центри безпеки, спільні патрулі). Діалектичний метод дозволяє побачити, що розвиток системи безпеки не є лінійним, а відбувається через подолання внутрішніх протиріч, які часто виступають джерелом інновацій.

Отже, застосування загальнотеоретичних методів дає змогу побачити предмет дослідження в різних аналітичних зрізах – від розкладання на окремі елементи до виявлення системних суперечностей і порівняння національного досвіду з міжнародним. Ми переконані, що саме комплексне використання цих методів забезпечує наукову новизну та практичну цінність магістерської роботи. Адже поєднання аналізу й синтезу формує глибину, індукції й дедукції – універсальність, порівняльного методу – критичність, системно-структурного підходу – інституційну чіткість, а діалектики – динамічність дослідження.

На відміну від загальнотеоретичних методів, емпіричні методи дослідження спрямовані на отримання фактичних даних про стан публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах. Вони дозволяють перевірити теоретичні висновки на практиці, виявити особливості функціонування системи безпеки та верифікувати рівень ефективності управлінських рішень.

Аналіз статистичних даних є базовим методом, що дозволяє дослідити об’єктивні тенденції у сфері правопорядку. Джерелами виступають звіти Національної поліції України [19-23], аналітичні матеріали МВС [40; 48], а також дані міжнародних організацій (World Bank [104], OECD [85]). Використання цього методу дає змогу простежити динаміку злочинності, виявити регіональні відмінності та оцінити ефективність впровадження програм «Безпечна громада». Водночас, ми погоджуємося з думкою дослідників, що надмірне спирання лише на офіційну статистику може створювати викривлену картину через недооблік латентної злочинності [9, с. 14-20; 43, с. 228].

Соціологічні опитування та анкетування дозволяють виявити ставлення громадян до поліції, рівень довіри до органів місцевого самоврядування, ефективність безпекових рад і громадських формувань. Наприклад, дослідження

рівня довіри до поліції [60, с. 90], механізмів участі громади у профілактиці правопорушень [27, с. 35], а також роботи громадських формувань [58, с. 69] показують, що суб'єктивне сприйняття населення часто не збігається з офіційною статистикою. Ми поділяємо думку, що саме цей метод є найбільш чутливим індикатором стану безпеки, адже правопорядок не зводиться лише до формальних показників – він включає почуття захищеності громадян.

Метод інтерв'ю та фокус-груп забезпечує глибший рівень аналізу, оскільки дозволяє отримати якісну інформацію від представників органів влади, поліцейських офіцерів громади та членів місцевих громад. Досвід міжнародних програм (OSCE, UNDP [38, с. 101; 88]) показує, що саме завдяки глибинним інтерв'ю вдається зрозуміти внутрішні проблеми координації між поліцією та органами місцевого самоврядування. Ми вважаємо, що цей метод особливо цінний у воєнних умовах, коли офіційна статистика часто не відображає реального рівня загроз.

Кейс-метод (метод конкретних ситуацій) застосовується для аналізу окремих прикладів функціонування системи безпеки у громадах. Наприклад, матеріали проєктів DOBRE [70, с. 150], U-LEAD [96, с. 143], SURGe [36, с. 187] демонструють, як громади впроваджували системи відеоспостереження чи створювали інтегровані центри безпеки. Порівняння таких кейсів дозволяє зробити висновки про ефективність тих чи інших управлінських моделей. Авторська позиція полягає в тому, що кейс-метод допомагає побачити «живу» картину – як формальні рішення реалізуються на практиці, з якими проблемами стикаються громади та які інновації вони впроваджують.

Метод експертних оцінок дає змогу узагальнити думки науковців, управлінців і практиків щодо перспектив публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Дисертаційні дослідження [65; 69] містять значний потенціал для такого аналізу, оскільки вони базуються на поєднанні теоретичних підходів і практичних напрацювань. Водночас ми вважаємо, що метод експертних оцінок має обмеження: його результати залежать від кола опитаних експертів і можуть відображати їх суб'єктивні упередження.

Таким чином, ефективність дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах безпосередньо залежить від застосування науково обґрунтованої методології, що поєднує принципи об’єктивності, системності, цілісності та історизму. Саме вони дозволяють уникнути фрагментарності, забезпечити всебічний розгляд правових, управлінських і соціальних аспектів, а також врахувати історичну динаміку розвитку механізмів забезпечення правопорядку. Використання цих принципів створює базу для побудови глибокого, логічно виваженого й аналітично цілісного дослідження.

Разом із тим комплексне застосування загальнотеоретичних та емпіричних методів – аналізу й синтезу, індукції та дедукції, порівняльно-правового, системно-структурного, діалектичного, а також методів збору фактичних даних (статистичного аналізу, соціологічних опитувань, інтерв’ю, кейс-стаді та експертних оцінок) – забезпечує можливість не лише теоретично осмислити проблему, а й перевірити на практиці ефективність управлінських рішень. Поєднання цих методів формує багатовимірний підхід до оцінки стану правопорядку в громадах, що дозволяє отримати об’єктивні, надійні та практично значущі результати.

Отже, результати першого розділу формують фундамент для поглибленого аналізу сучасного стану правопорядку в територіальних громадах та обґрунтування практичних рішень щодо вдосконалення системи публічного управління у сфері забезпечення громадської безпеки в Україні.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1. Сутність, зміст, форми, принципи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Проблематика публічно-управлінського забезпечення правопорядку на місцевому рівні сьогодні належить до числа базових у сфері науки державного управління та права. Це пояснюється тим, що саме територіальна громада є тим соціальним середовищем, де громадяни щодня реалізують свої базові права і свободи, взаємодіють з органами влади, формують власні уявлення про ефективність державної політики. Рівень упорядкованості суспільних відносин на цьому рівні безпосередньо впливає на відчуття безпеки населення, на довіру до державних і місцевих інституцій та на стійкість громади перед внутрішніми і зовнішніми викликами [27, с. 158; 52; 67, с. 225]. Власне тому дослідження сутності правопорядку не може обмежуватися суто правовим чи організаційним аналізом – воно потребує врахування комплексу соціальних і управлінських факторів.

У науковій літературі категорія «правопорядок» традиційно розглядається у тісному зв’язку з принципом законності та верховенства права. Конституція України, закони «Про Національну поліцію» та «Про національну безпеку України» визначають його як стан впорядкованості суспільних відносин, що забезпечується правовими нормами та діяльністю уповноважених інституцій [29; 53; 54]. Проте такий підхід, будучи важливим, є лише частковим, адже він не враховує соціальний вимір правопорядку. Дослідниця О. Скакун підкреслює, що правопорядок – це не тільки юридичний стан, а й результат організації суспільних відносин [61, с. 474]. Західні науковці, зокрема Р. Райнер, наголошують: правопорядок у сучасному суспільстві визначається не стільки

кількістю нормативних приписів, скільки рівнем довіри до поліції та готовністю громадян співпрацювати з державними інститутами [93, с. 154]. Таким чином, відбувається поступовий перехід від вузького до багатовимірного трактування цього поняття.

На нашу думку, правопорядок у територіальній громаді доцільно розглядати як інтегративну категорію, що поєднує юридичний, управлінський і соціальний аспекти. Якщо обмежитися виключно нормами права, виникає небезпека «формального порядку», який може виявитися нестійким у кризових умовах. Справжній порядок формується тоді, коли мешканці громади не лише дотримуються встановлених норм, а й відчувають свою причетність до їх підтримання. Саме цей компонент забезпечується через громадські ініціативи, як-от програми «Безпечна громада», роботу муніципальних варт, участь мешканців у консультаційних безпекових радах [41, с. 39; 48; 98].

Без інтеграції правового та соціального вимірів правопорядок залишається поверхневим і вразливим. Участь громадян, їхня довіра до поліції та органів влади, а також відчуття спільної відповідальності є необхідними умовами його стійкості. Для України, яка перебуває у стані війни і готується до тривалого процесу відновлення, це питання набуває особливої ваги. Тільки синергія держави й громади здатна створити реальний, життєздатний правопорядок, що відповідає сучасним викликам і може забезпечити стійкість у майбутньому.

У класичній українській науковій традиції публічно-управлінське забезпечення правопорядку ототожнювалося насамперед із діяльністю держави та її силових інститутів. Підручники з адміністративного права та праці В. Колпакова, Ю. Битяка, О. Андрійко наголошували, що ключовим змістом цієї діяльності є контроль, примус і адміністративне регулювання [6, с.354; 28, с. 54]. Такий підхід відображав реалії централізованої моделі державного управління, де громада залишалася переважно пасивним об’єктом. Його сильна сторона полягала у чіткості правових процедур, проте обмеженість проявлялася у відсутності гнучкості й недостатній залученості громадян.

У сучасних умовах в Україні дедалі більшого поширення набуває концепція партнерства громади й поліції, що відображається у створенні безпекових рад, муніципальних варт та інтегрованих центрів безпеки. Дослідження А. Бондаря показують, що безпекові ради при органах місцевого самоврядування стають платформою для діалогу та координації дій різних суб'єктів [7, с. 56]. Інтегровані центри безпеки, які аналізує В. Ткачук, об'єднують під одним дахом пожежну службу, поліцію та медичні підрозділи, що значно підвищує оперативність реагування [66, с. 55]. Методичні рекомендації програми U-LEAD із впровадження концепції «Безпечна громада» підтверджують, що у новій парадигмі громада стає рівноправним учасником у виробленні та реалізації політики безпеки [98].

Разом із тим, і старі, і нові підходи мають свої слабкі місця. Традиційна модель була надто однобічною, адже спиралася майже виключно на вертикальні механізми примусу. Натомість сучасні практики community policing і локальних партнерств нерідко страждають від нестачі ресурсів, низької мотивації громадян та формального підходу до створення нових інституцій. Часто трапляється ситуація, коли безпекові ради існують «на папері», але фактично не впливають на стан правопорядку в громаді.

На нашу думку, оптимальна модель публічно-управлінського забезпечення має поєднувати кращі риси обох підходів. З одного боку, необхідний чіткий державний каркас, що забезпечує правові гарантії, ресурсну підтримку та загальну координацію. З іншого – важливо інтегрувати муніципальні інструменти і громадські ініціативи, які створюють ефект співучасті та підвищують довіру населення. Саме синергія державних, муніципальних і громадських ресурсів може забезпечити реальну стійкість правопорядку, яка відповідає сучасним викликам – від воєнних загроз до кібербезпеки та соціальної інтеграції.

Форми публічно-управлінського забезпечення правопорядку визначають практичні шляхи реалізації функцій держави, громади та інших суб'єктів у сфері безпеки. Вони є тим інструментарієм, через який абстрактні норми права

перетворюються на конкретні дії та управлінські рішення. У сучасній науковій літературі виділяють кілька ключових груп форм: нормативно-правові, організаційно-управлінські та інноваційні. Кожна з них має власну специфіку, переваги й обмеження, а їхня ефективність залежить від того, наскільки узгоджено вони функціонують у межах єдиної системи.

Нормативно-правові форми виступають підґрунтям усієї системи безпеки. Саме вони встановлюють «правила гри» для органів влади, визначають повноваження громад, задають принципи функціонування інституцій. Прикладами є Закон України «Про місцеве самоврядування» [52], Закон «Про національну безпеку України» [53], а також стратегічні документи, серед яких – Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [12]. Їх значення полягає в тому, що вони забезпечують єдність політики у сфері правопорядку та створюють нормативний каркас, без якого будь-які ініціативи громади чи поліції виглядали б ситуативними. Водночас існує й проблема: нормативно-правова база часто не встигає за темпами суспільних змін, особливо у воєнних умовах та в епоху цифровізації, що потребує більш гнучких і швидких механізмів правового реагування.

Організаційно-управлінські форми наближені безпосередньо до практики громади. Вони відображають, яким чином інституції та мешканці реалізують закріплені законом норми у повсякденному житті. Одним із таких інструментів є безпекові ради при органах місцевого самоврядування, які стають майданчиками для координації поліції, влади та громадськості [40]. Як зазначає О. Бондар, у низці територіальних громад ці ради вже перетворилися на дієві органи прийняття рішень і розробки локальних програм [7, с. 56]. Досить вагомим є і розвиток муніципальних варт, правовий статус і практичну роль яких досліджує О. Левченко [34, с.112]. Такі структури дозволяють компенсувати обмежені можливості державної поліції, особливо в сільських і віддалених громадах. Проте їхній потенціал залежить від фінансової бази місцевого бюджету, кадрового забезпечення та, головне, рівня довіри населення.

Цифрові та інноваційні форми стали одним із найдинамічніших напрямів розвитку безпекової політики останніх років. Системи «Безпечне місто», побудовані на мережах відеоспостереження й аналітиці даних, дозволяють створювати новий рівень превенції правопорушень [9, с. 14]. Ю. Лисенко підкреслює, що навіть базові інструменти відеонагляду знижують рівень вуличних злочинів [35, с. 75], а результати досліджень Ю. Соколенка підтверджують ефективність застосування алгоритмів відеоаналітики та розпізнавання подій для швидкого реагування на інциденти [63]. Водночас використання цифрових інструментів породжує нові ризики – витік персональних даних, кіберзагрози, а також питання дотримання права на приватність.

Узагальнюючи, можна сказати, що інноваційні форми не замінюють традиційних, а радше посилюють їх. Вони забезпечують оперативність і точність, але втрачають сенс без нормативної основи та належного організаційного забезпечення. Ключовим завданням є досягнення балансу: закони та стратегії створюють легітимну рамку, організаційно-управлінські механізми забезпечують практичну реалізацію, а цифрові технології підвищують ефективність і швидкість реагування. Лише синергія цих форм здатна забезпечити реальну стійкість правопорядку у територіальних громадах.

Будь-яка система публічно-управлінського забезпечення правопорядку ґрунтується на низці принципів, які визначають її ціннісну основу та практичну спрямованість. Саме принципи виступають своєрідними «правилами гри», що задають орієнтири для діяльності органів влади, поліції та громади. Їхнє дотримання робить систему передбачуваною, легітимною і такою, що користується довірою населення.

Класичними для українського законодавства та правової науки залишаються принципи законності та верховенства права. Конституція України [29] чітко встановлює, що всі органи державної влади й місцевого самоврядування діють лише в межах визначених законом повноважень. Доктрина верховенства права, яку ґрунтовно розкрив С. Шевчук [67, с.158],

наголошує: правопорядок не може зводитися лише до формального виконання законів, він має відображати справедливість і захист прав людини. У нашому дослідженні цей аспект є принциповим: будь-які управлінські механізми втрачають сенс, якщо вони не відповідають загальнолюдським правам і не забезпечують баланс інтересів громади та держави.

Важливим у сучасному європейському контексті є принцип відкритості й підзвітності. Рада Європи у своїх «12 принципах доброго демократичного врядування на місцевому рівні» [75] наголошує, що прозорість у прийнятті рішень, регулярна звітність перед громадянами та доступність інформації є ключем до підвищення довіри. Для українських громад цей принцип особливо актуальний: у багатьох випадках безпекові програми ухвалюються «на папері», але мешканці не мають доступу до інформації про їхню реалізацію. Ми вважаємо, що без інституційної відкритості будь-які безпекові ініціативи приречені на формальність.

Ще одним фундаментальним орієнтиром є принцип партнерства і субсидіарності. Він передбачає, що громада виступає рівноправним партнером держави у забезпеченні правопорядку, а не пасивним об’єктом адміністративного впливу. Саме на цьому наголошують рекомендації Ради Європи щодо стратегії community policing [76] та настанови ОБСЄ у сфері демократичного поліцейського врядування [88]. У наукових дослідженнях, зокрема у статті Т. Коваленко [27, с. 4], підкреслюється, що реальне партнерство потребує не лише формальних угод, а й дієвих інституцій: безпекових рад, громадських слухань, механізмів залучення мешканців до ухвалення рішень.

Водночас критичний аналіз показує, що українські громади поки що здебільшого декларують ці принципи, але рідко забезпечують їх реальне втілення. Приміром, звіти муніципальних варт чи інтегрованих центрів безпеки часто не публікуються, громадські слухання носять формальний характер, а механізми громадського контролю за поліцією залишаються слабкими. На нашу думку, головна проблема полягає не в нестачі нормативних положень, а у

відсутності сталих практик. Це створює ризик, що принципи доброго врядування залишатимуться «деклараціями без дії».

Отже, ми виходимо з того, що ефективне публічно-управлінське забезпечення правопорядку можливе лише тоді, коли принципи законності, верховенства права, відкритості та партнерства реально впроваджуються у щоденну практику громади. Саме це забезпечує стійкість правопорядку, формує довіру населення і робить систему безпеки живим, а не формальним інститутом.

У XXI столітті важко уявити ефективне публічно-управлінське забезпечення правопорядку без цифрових технологій. Системи відеоспостереження, інтегровані «центри безпеки», мобільні додатки для сповіщень, аналітика на основі big data та штучного інтелекту – все це стає частиною повсякденної практики багатьох громад [69, с.18]. Впровадження цифрових сервісів дозволяє швидше реагувати на загрози, знижувати навантаження на поліцію та органи місцевого самоврядування, а також підвищує рівень довіри громадян завдяки прозорості процесів. Як слушно зазначає Ткачук В. [66, с. 57], цифровізація дає змогу громадам перетворюватися з пасивних отримувачів послуг на активних учасників безпекового процесу, адже мешканці отримують інструменти для повідомлень про правопорушення, участі у громадських опитуваннях, доступу до статистики.

Проте інновації не слід ідеалізувати. Вони несуть із собою нові виклики. Насамперед – кіберзагрози та ризик витоку персональних даних. Практика останніх років довела, що навіть найсучасніші системи «Безпечне місто» можуть стати мішенню хакерських атак. Окрім цього, брак фінансових та кадрових ресурсів часто робить неможливим підтримку складних технологічних рішень у малих громадах. На жаль, у таких умовах проєкти цифровізації залишаються «вітринами», які добре виглядають у стратегіях, але не забезпечують реальної ефективності [63, с.88].

На нашу думку, цифровізація є важливим інструментом, але не панацеєю. Якщо в громаді немає довіри до органів влади та поліції, жодна, навіть найдосконаліша технологія не зможе забезпечити відчуття безпеки.

Правопорядок – це не лише камери та алгоритми, а передусім відносини між людьми, готовність співпрацювати і спільно відповідати за порядок. Тому ключове завдання полягає у поєднанні цифрових рішень із розвитком соціального капіталу громади: комунікацією, участю мешканців, прозорістю дій влади. Лише в такому балансі технології можуть дійсно працювати на користь безпеки, а не перетворюватися на «технічну декорацію».

Сучасна практика публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах демонструє низку системних проблем. Насамперед – фрагментарність і несинхронність дій різних суб'єктів. Поліція, органи місцевого самоврядування, муніципальні варти, громадські формування нерідко діють паралельно, але не разом. Як наслідок виникає дублювання повноважень, розпорошення ресурсів і навіть конкуренція між інституціями за вплив на громадський простір [18 с.300; 28, с. 651]. Не меншою проблемою є низький рівень довіри населення до правоохоронних органів, що підтверджується соціологічними дослідженнями останніх років [34, с. 115; 60, с. 89;]. Усе це підриває ефективність навіть добре розроблених стратегій.

На мою думку, вихід полягає у створенні цілісної моделі, у якій громада виступає не «об'єктом охорони», а активним суб'єктом публічного управління. Це означає реальне залучення громадян до формування локальних програм безпеки, роботу безпекових рад, прозорість діяльності поліції та органів місцевого самоврядування. У такій моделі держава повинна залишатися гарантом – вона забезпечує ресурсну підтримку (фінансову, кадрову, технічну) та створює правове поле, яке дозволяє громадам діяти впевнено й легітимно [76; 98]. Іншими словами, громада ініціює й формує порядок денний, а держава виступає партнером, що забезпечує стабільність та сталість системи.

У цьому сенсі справжній правопорядок не можна звести лише до сили – примусу, контролю, санкцій. Він формується через баланс сили й довіри. Сила потрібна для гарантії невідворотності покарання та захисту від загроз. Довіра – для забезпечення добровільної співпраці, готовності громадян підтримувати норми та допомагати інституціям. Якщо одна зі складових відсутня,

правопорядок стає хитким: сила без довіри породжує страх і опір, довіра без сили – безкарність і хаос. Оптимальна інтеграція форм і принципів дозволяє уникнути обох крайнощів, створюючи стабільне й життєздатне середовище безпеки у територіальних громадах.

Проведений аналіз підтверджує, що правопорядок у територіальній громаді є складним інтегрованим явищем, яке формується на перетині правового регулювання, управлінських рішень та соціальної активності населення. Його результативність визначається не лише нормативними механізмами, а й тим, наскільки органи місцевого самоврядування здатні організувати ефективну взаємодію з правоохоронними структурами, громадськими інституціями та самими мешканцями громади.

Форми забезпечення правопорядку демонструють найвищу ефективність тоді, коли поєднуються класичні інструменти державного контролю із сучасними технологічними рішеннями, інклюзивними моделями участі громадян та розвитком інституцій локальної безпеки. Це дозволяє переходити від реактивного реагування на правопорушення до системної профілактики загроз і формування безпечного середовища.

Принципи функціонування такої системи виступають ключовими орієнтирами, що визначають її легітимність, прозорість, підзвітність і партнерський характер. Проте їх реалізація на практиці все ще стикається з інституційною нерівномірністю, кадровими обмеженнями та недостатньою залученістю громадян.

Сучасний етап розвитку територіальних громад характеризується появою новітніх викликів, зокрема цифрових ризиків, інформаційних впливів, а також потребою відновлення довіри населення до інституцій безпеки у післявоєнний період. Саме врахування цих факторів визначає актуальність оновлення управлінських підходів і впровадження інноваційних рішень.

Таким чином, сутність публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді полягає у створенні стійкого, збалансованого та легітимного порядку, що ґрунтується на поєднанні правових

норм, управлінських механізмів і активної участі мешканців. Правопорядок у громаді є не лише юридичним станом, а інтегрованим результатом взаємодії державних інституцій, місцевого самоврядування та громадськості, що забезпечує відчуття безпеки, довіру до влади та спільну відповідальність за збереження публічного простору.

Зміст публічно-управлінського забезпечення правопорядку охоплює правове регулювання, організацію діяльності суб'єктів безпеки та формування умов для участі громади у підтриманні порядку. Це включає діяльність поліції, муніципальних варт, безпекових рад, реалізацію стратегій та локальних програм безпеки, впровадження цифрових інструментів і взаємодію між усіма учасниками безпекового процесу. Ефективність цього змісту визначається узгодженістю дій, ресурсною спроможністю та рівнем довіри населення.

Форми забезпечення правопорядку в громаді – нормативно-правові, організаційно-управлінські та інноваційні – працюють результативно лише в комплексі. Нормативні акти задають рамки і легітимність, організаційні механізми забезпечують реалізацію на місцях, а цифрові технології підсилюють швидкість і точність реагування. Їх функціонування ґрунтується на принципах законності, верховенства права, відкритості, підзвітності та партнерства, які визначають демократичний, орієнтований на громаду характер сучасної системи безпеки. У підсумку публічно-управлінське забезпечення правопорядку постає як цілісна, збалансована модель, здатна відповідати актуальним викликам та забезпечувати стійкість і розвиток територіальної громади.

2.2. Система та механізми публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Поняття «система» у сфері публічно-управлінського забезпечення правопорядку передбачає цілісну організацію взаємопов'язаних елементів, які спільно формують безпековий простір громади. У класичних працях з теорії держави та права (Г. Еллінека, Ю. Битяка, В. Колпакова) наголошується, що

система управління завжди має ґрунтуватися на поєднанні правових норм, організаційних структур та інституційних механізмів [6; 18; 28]. У нашому випадку система правопорядку в громаді включає не лише державні інститути, а й локальні ініціативи, цифрові інструменти та соціальні практики співпраці.

До ключових складових цієї системи можна віднести:

– правові механізми (закони, підзаконні акти, стратегії й концепції), що створюють нормативну базу для діяльності органів влади;

– організаційні та інституційні інструменти (місцеве самоврядування, поліція, муніципальні варти, безпекові ради), які забезпечують практичну реалізацію політик;

– цифрові рішення (системи відеоспостереження, аналітичні платформи, big data), що допомагають підвищити ефективність превенції та контролю;

– соціальний вимір (участь громадян, рівень довіри до влади, культура партнерства), без якого система залишається суто формальною.

Система публічно-управлінського забезпечення правопорядку функціонує на кількох рівнях. Державний рівень визначає нормативно-правові рамки та стандарти, муніципальний адаптує їх до локальних реалій і створює відповідні інституції, а громадський охоплює ініціативи мешканців та організацій, що забезпечують сталість і гнучкість практик безпеки. Ефективність можлива лише за умови синергії цих рівнів.

Однак на практиці система стикається з проблемами: дублювання повноважень між поліцією та муніципальними вартою, розрив між задекларованими нормами і реальними діями, слабка інтеграція цифрових інструментів. Це призводить до формальної багаторівневості без належної взаємодії між елементами. Перспективним є перехід до мережевої моделі, де законодавчі норми, цифрові сервіси та громадські ініціативи функціонують у взаємозв’язку, створюючи баланс між правовим, силовим і соціально-комунікативним компонентами.

Фундамент системи формує нормативно-правова база. Конституція України закріплює верховенство права та основні свободи [1]. Закон «Про

місцеве самоврядування» визначає повноваження громад у сфері безпеки [52], а Закон «Про Національну поліцію» – статус і завдання поліції як ключового партнера місцевої влади [54]. Стратегічні документи, зокрема Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [12] та Стратегія розвитку системи МВС до 2025 року [8], орієнтують безпекову політику на децентралізацію та сталий розвиток територій. Проте їх практична реалізація часто залишається декларативною.

На місцевому рівні дедалі більшого значення набувають програми «Безпечна громада», що включають відеоспостереження, створення консультативних рад, інтегрованих центрів безпеки [45, с. 120; 48]. Вони формують нову інфраструктуру безпеки, орієнтовану на потреби громади. Водночас існують проблеми: нормативна база відстає від цифровізації (відеоаналітика, big data, смарт-моніторинг залишаються поза чітким регулюванням), а воєнні виклики актуалізували невизначеність щодо статусу територіальної оборони та взаємодії місцевої влади з військовими адміністраціями.

Подальший розвиток нормативних механізмів має здійснюватися у двох напрямах: адаптація чинних законів і стратегій до умов війни та децентралізації, а також створення нових правових інструментів, що інтегрують цифрові технології у сферу безпеки. Лише це дозволить забезпечити баланс між формальними нормами й практичними потребами громад.

Фундамент публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах закладається саме у сфері нормативно-правового регулювання. Передусім, це Конституція України, яка визначає верховенство права та гарантує громадянам базові права й свободи [29]. На її основі формуються профільні закони, що безпосередньо регламентують сферу безпеки. Найважливішими серед них є Закон України «Про місцеве самоврядування», який закріплює повноваження органів громади у сфері охорони правопорядку [52], та Закон «Про Національну поліцію», що визначає статус, завдання та

принципи діяльності поліцейських органів як ключового партнера місцевих владних структур [54].

Важливу роль відіграють також державні стратегії та програми, які задають орієнтири розвитку безпекової політики на середньо- і довгострокову перспективу. Серед них варто згадати Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де безпековий аспект прямо пов'язаний із завданнями сталого розвитку територій [12], а також Стратегію розвитку системи МВС до 2025 року, що акцентує на децентралізації та підвищенні ефективності взаємодії поліції з громадами [64]. Ці документи фактично поєднують макрорівень державної політики з потребами локальних громад, проте залишаються досить декларативними.

На місцевому рівні зростає роль програм «Безпечна громада», які реалізуються органами самоврядування у партнерстві з поліцією та громадськістю. Такі програми передбачають облаштування систем відеоспостереження, створення консультативних рад, розвиток інтегрованих центрів безпеки. У наукових дослідженнях наголошується, що саме ці програми формують «нову інфраструктуру безпеки», орієнтовану на потреби конкретної громади [45, с. 121; 48].

Разом із тим, нинішня система нормативно-правового забезпечення має очевидні слабкі сторони. По-перше, вона відстає від темпів діджиталізації: сучасні цифрові інструменти (відеоаналітика, big data, смарт-системи моніторингу) часто залишаються поза прямим правовим регулюванням, що створює прогалини у захисті персональних даних та розподілі відповідальності. По-друге, воєнні виклики оголили низку невирішених питань – від правового статусу територіальної оборони в громаді до взаємодії місцевої влади з військовими адміністраціями. Тобто нормативна база значною мірою орієнтована на мирний час і не повністю відповідає реаліям війни та післявоєнного відновлення.

На мою думку, подальший розвиток нормативних механізмів має йти у двох напрямках: по-перше, це адаптація чинних законів і стратегій до умов

децентралізації та війни; по-друге, створення нових правових інструментів, які інтегрують цифрові технології безпеки у правове поле. Лише так можна досягти балансу між формальними нормами й практичними потребами громад.

Інституційні та організаційні механізми становлять важливий елемент публічно-управлінського забезпечення правопорядку, оскільки визначають коло суб'єктів та форми їхньої діяльності у сфері безпеки. Провідну роль у цьому процесі відіграють органи місцевого самоврядування, які в умовах децентралізації отримали додаткові повноваження: ухвалюють програми безпеки, організовують роботу муніципальних варт і забезпечують координацію з поліцією [4, с. 223]. Водночас Національна поліція України залишається основним гарантом правопорядку, тоді як муніципальні варти, не маючи рівнозначних повноважень, посилюють локальне реагування та довіру громадян [7 с. 56; 34, с.115].

Важливе місце посідають консультативні безпекові ради та інтегровані центри безпеки, створені у рамках партнерських програм. Вони виконують функцію діалогу між владою та жителями, а також координують дії різних служб – від поліції й ДСНС до медичних установ [40; 66, с. 55]. Ефективність таких центрів зростає за умови реальної участі громади, а міжнародний досвід (зокрема U-LEAD) демонструє їхню перспективність як локальних «хабів безпеки» [98].

Значущим чинником є співпраця з громадськими формуваннями, передбаченими Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [55]. Вони виконують превентивні й допоміжні функції, особливо у малих громадах із обмеженими ресурсами. Дослідження К. Мішиної підтверджують, що саме такі формування нерідко стають першою лінією взаємодії між населенням і владою [41, с. 39].

Разом із тим, сучасні інституційні механізми мають низку проблем: формалізм у створенні структур, нестабільність (часта зміна кадрів, кадровий дефіцит), а також нерівність ресурсів між громадами. У результаті одні здатні розвивати комплексні безпекові програми, тоді як інші залишаються вразливими. Вихід убачається у переході від формально існуючих інституцій до

реально функціональних мереж, заснованих на горизонтальних зв’язках між владою, поліцією, громадськими організаціями та бізнесом.

Фінансово-економічні механізми формують основу реалізації безпекової політики. Державне й місцеве фінансування закріплене у стратегічних документах, зокрема Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [12] та Національній економічній стратегії до 2030 року [44], які визначають безпеку громад одним із пріоритетів. Проте на практиці ресурси надмірно зосереджуються на державному рівні, тоді як громади шукають додаткові джерела.

Одним із таких напрямів є публічно-приватне партнерство у сфері безпеки: бізнес інвестує в системи відеоспостереження, освітлення чи навіть утримання муніципальних варт [62, с. 101]. Це перспективна модель, що дозволяє враховувати інтереси бізнесу, проте в Україні вона ще перебуває на стадії становлення й потребує чітких правових рамок та прозорих процедур для уникнення зловживань.

Вагому роль відіграють також донорські програми, серед яких варто виділити ініціативи DOBRE, U-LEAD та SURGe [77; 95; 98]. Завдяки ним у багатьох громадах з’явилися інтегровані центри безпеки, сучасні системи відеоспостереження, проведено навчання для представників органів місцевого самоврядування. Ці проєкти стали своєрідним «каталізатором» інновацій, які громади самотужки впровадити не змогли б. Водночас існує й проблема: надмірна залежність від зовнішніх донорів робить місцеву систему безпеки вразливою, адже після завершення проєктів громади часто не мають достатніх власних ресурсів для підтримки створених інструментів.

На мою думку, оптимальним шляхом є диверсифікація фінансування та максимальна прозорість витрат. Це означає, що громади повинні поєднувати державні дотації, місцеві бюджети, приватні інвестиції та міжнародну допомогу. Лише такий комплексний підхід дозволить забезпечити стабільність безпекових програм і підвищити довіру громадян до їх ефективності. Прозоре звітування про

використання коштів є критично важливим: громада має чітко бачити, як саме витрачаються гроші на її безпеку.

Соціальні та комунікативні механізми становлять «м'яке ядро» публічно-управлінського забезпечення правопорядку, оскільки визначають рівень довіри до влади та поліції і формують сприйняття їхньої діяльності. Однією з провідних сучасних концепцій є community policing, яку активно просувають Рада Європи та ОБСЄ [76; 88]. Її сутність полягає у партнерстві поліції та громади, акценті на превенції, діалозі й залученні жителів до вирішення проблем безпеки. Український досвід підтверджує потенціал такої моделі, хоча її впровадження залишається непослідовним і обмеженим окремими громадами [27, с. 33].

Залучення громадян відбувається через опитування, консультації, участь у безпекових радах, патрулювання чи освітні заходи [42, с. 55; 57, с. 11]. Такі інструменти не лише враховують позицію населення, а й формують відчуття причетності до управлінських процесів, що знижує відчуження та пасивність. Важливим чинником виступає й комунікація поліції з жителями: інформаційні кампанії, відкриті зустрічі, прозорі звіти підвищують легітимність правоохоронних органів [37, с. 99]. Ю. Савчук слушно зазначає, що комунікація виконує не лише технічну, а й іміджеву функцію, зміцнюючи довіру [59, с. 45].

Разом із тим, проблемою залишається короткотривалість участі: на початкових етапах ініціативи викликають зацікавлення, проте згодом настає «втома від участі». Це свідчить, що залучення має бути системним, із відчутними для громади результатами. Якщо довіра до поліції відсутня, формальні консультації чи зустрічі не дають ефекту.

Таким чином, соціальні та комунікативні механізми працюють лише за умови реального партнерства та відкритості. Лише поєднання прозорості, постійної взаємодії та практичних результатів здатне перетворити комунікацію на інструмент управління безпекою, а не на формальність.

Останнє десятиліття показало, що цифровізація поступово стає невід'ємною частиною публічно-управлінського забезпечення правопорядку. В Україні все ширше впроваджуються системи «Безпечне місто», що поєднують

відеоспостереження, відеоаналітику та використання великих масивів даних (big data) для моніторингу ситуації у громадах [9, с.15; 35, с.73; 69, с.21]. Дослідження Ю. Соколенка свідчать, що аналітичні технології дозволяють не лише фіксувати правопорушення, а й прогнозувати ризики, зокрема виявляти «гарячі точки» кримінальної активності [63, с. 151]. Це демонструє поступовий перехід від реактивної до превентивної моделі забезпечення порядку.

Водночас потенціал цифрових рішень значно ширший за камери та сенсори. У межах реформ місцевого самоврядування активно впроваджуються елементи електронного врядування, які можуть бути використані і для підвищення безпеки. Це електронні звернення громадян, онлайн-опитування щодо пріоритетів безпеки, інтегровані муніципальні портали для координації дій між поліцією, владою та мешканцями [70, с. 121; 95]. На мою думку, такі інструменти здатні зробити управління більш прозорим і підзвітним, а отже, зміцнити довіру до інституцій.

Разом із тим цифрові механізми мають серйозні ризики. Йдеться про кіберзагрози, можливість витоку персональних даних, а також хронічний брак кваліфікованих фахівців у громадах для обслуговування складних технологічних систем. Нерідко обладнання встановлюється, але через відсутність системного адміністрування воно працює лише формально або взагалі виходить з ладу.

Авторська позиція полягає в тому, що цифровізація є важливим інструментом, проте вона ніколи не зможе замінити людський чинник. Камери й алгоритми здатні фіксувати події, але тільки взаємодія влади, поліції та громадян створює справжній правопорядок. Тому цифрові технології варто розглядати не як панацею, а як підсилювач класичних і соціальних механізмів, що працюють лише тоді, коли є довіра та партнерство всередині громади.

Проведений аналіз підтверджує, що система публічно-управлінського забезпечення правопорядку на рівні територіальних громад є багатокомпонентною та функціонує завдяки взаємодії правових, організаційних, фінансово-економічних, соціальних і цифрових механізмів. Кожен з цих механізмів виконує важливу роль у підтриманні безпеки, однак лише їх

узгодженість і взаємодоповнюваність забезпечують формування стійкої та ефективної моделі правопорядку.

Правові засади формують нормативний фундамент, але потребують постійного оновлення відповідно до воєнних і післявоєнних реалій, зокрема в частині реагування на кіберзагрози та захисту критичної інфраструктури. Організаційні структури залишаються ключовим управлінським інструментом громади, проте часто стикаються з кадровими, матеріально-технічними й компетентнісними обмеженнями. Фінансово-економічні можливості громад усе ще значною мірою залежать від державної підтримки, що знижує автономність і темпи інноваційного розвитку.

Водночас соціальний вимір – рівень довіри населення й участь громадян – визначає реальну ефективність управлінських рішень і програм безпеки. Цифрові технології відкривають шлях до аналітичного управління, швидкого реагування, прозорості та підзвітності, але одночасно формують новий спектр ризиків, які потребують спеціальних знань і захисних механізмів.

Таким чином, система публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді постає як цілісна та багаторівнева конструкція, що поєднує правові, організаційні, інституційні, фінансово-економічні, соціальні та цифрові елементи. Її фундамент формує нормативно-правова база, яка визначає повноваження суб’єктів та рамки їхньої діяльності, тоді як організаційні структури – органи місцевого самоврядування, поліція, муніципальні варти, інтегровані центри безпеки – забезпечують практичну реалізацію політик і заходів безпеки.

Важливою складовою системи є фінансово-економічні механізми, що дають змогу підтримувати та розвивати безпекову інфраструктуру, поєднуючи державне фінансування, місцеві бюджети, партнерство з бізнесом і міжнародну технічну допомогу. Не менш значущими є соціальні та комунікативні механізми, які формують довіру, забезпечують діалог між владою та громадянами і створюють основу для їх участі у підтриманні правопорядку. Цифрові технології

ж підсилюють цю систему, забезпечуючи превентивний аналіз, швидке реагування та прозорість діяльності органів влади.

Узагальнюючи, система публічно-управлінського забезпечення правопорядку є ефективною лише за умови узгодженості всіх її механізмів і рівнів – державного, муніципального та громадського. Лише інтеграція правових інструментів, інституційної спроможності, фінансових ресурсів, соціального партнерства й сучасних технологій дозволяє територіальній громаді сформувати стійкий безпековий простір, здатний адаптуватися до сучасних викликів і забезпечувати належний рівень правопорядку.

2.3. Нормативно-правове забезпечення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Нормативно-правова база є фундаментом управлінської діяльності, адже саме вона визначає правила, межі та стандарти поведінки як для органів влади, так і для громадян. Без неї навіть найкращі управлінські концепції залишаються декларативними. Право виконує роль «каркасу», що одночасно визначає компетенції та відповідальність суб’єктів управління і гарантує реалізацію прав і свобод громадян, забезпечуючи легітимність усієї системи [29; 52].

В Україні нормативно-правове забезпечення правопорядку перебуває у стані постійних змін. З одного боку, його основу складають Конституція України, закони «Про місцеве самоврядування» та «Про Національну поліцію», які регламентують взаємодію державних і муніципальних інституцій [52; 54]. З іншого – існує потреба адаптації цих положень до нових умов: децентралізації, воєнних викликів, цифровізації та зростання вимог до прозорості й підзвітності влади. Це означає, що законодавство має не лише визначати обов’язки органів, а й створювати умови для їхньої гнучкості, партнерства з громадою та оперативного реагування на ризики [67, с. 30; 75].

На нашу думку, нинішня система досі зберігає ознаки централізованої моделі управління, успадкованої з радянського періоду. Однак сучасні реалії

вимагають іншого підходу: нормативно-правові акти повинні бути не лише регулятором, а й інструментом розвитку безпечного середовища. Лише завдяки оновленню правової бази, її здатності інтегрувати цифрові рішення та міжнародні стандарти, можна сформувати ефективну систему публічно-управлінського забезпечення правопорядку, що відповідатиме очікуванням суспільства [27, с. 35; 70, с. 65].

Конституція України посідає особливе місце у системі нормативно-правового забезпечення правопорядку, адже саме вона визначає фундаментальні принципи, на яких ґрунтується діяльність держави та її інститутів. У ній закріплено права і свободи людини та громадянина, що становлять ядро будь-якої моделі правопорядку. Норми про верховенство права, законність, рівність усіх перед законом формують правові орієнтири, які мають безпосередньо відображатися у практиці територіальних громад [29].

Важливим є і те, що Конституція закладає принципи місцевого самоврядування, гарантує право громад на самостійне вирішення питань місцевого значення. У цьому сенсі Основний Закон не лише визначає територіальні громади як базову ланку публічної влади, а й формує правові підвалини для їхньої участі у забезпеченні правопорядку. Зокрема, статті Конституції, що стосуються прав на об’єднання громадян, свободи мирних зібрань та доступу до правосуддя, створюють умови для громадської активності у сфері безпеки [29].

Разом із тим у науковому і практичному дискурсі чітко проглядається розрив між конституційними гарантіями та їхньою реалізацією на локальному рівні. Формально громади мають усі підстави для активної участі у забезпеченні правопорядку, однак на практиці вони часто залишаються залежними від державних структур і позбавлені реальних інструментів впливу. Це проявляється у недостатньому фінансуванні муніципальних програм безпеки, обмежених кадрових ресурсах та слабкому правовому інструментарії для ефективної взаємодії з поліцією [4, с. 89; 7, с. 58].

З моєї точки зору, Конституція України задає рамку для побудови демократичної та безпечної держави, проте ця рамка часто не наповнена належним змістом на рівні громад. Саме тут постає завдання оновлення законодавчої бази та створення дієвих механізмів, які дозволять територіальним громадам реалізувати свій конституційний потенціал. Без цього Основний Закон ризикує залишитися декларативним документом, що не впливає належним чином на повсякденні практики публічно-управлінського забезпечення правопорядку.

Законодавство України створює широку правову основу для організації системи безпеки на рівні територіальних громад. Базовим є Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначає органи місцевої влади ключовими суб'єктами у питаннях життєдіяльності громади, включно з правопорядком та громадською безпекою. У ньому закріплено право місцевих рад ухвалювати безпекові програми, формувати муніципальні варти та співпрацювати з правоохоронними органами [52].

Важливим доповненням є Закон «Про Національну поліцію», що регламентує діяльність поліції як державного інституту, відповідального за охорону прав і свобод людини. Документ окреслює напрями взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування та громадськими формуваннями [54]. Закон «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [55] відкриває можливості для залучення мешканців до патрулювань і добровільних формувань, формуючи основу партнерства громади й поліції.

Разом із тим, практика засвідчує як сильні сторони, так і обмеження цієї бази. Позитивом є наділення громад широкими повноваженнями, що дозволяє створювати локальні програми безпеки. Водночас їхня реалізація ускладнена браком фінансових, кадрових і організаційних ресурсів: місцеві ради можуть ухвалювати рішення про створення муніципальної варти чи програму «Безпечна громада», але без належної підтримки вони залишаються декларативними [4, с. 45; 7, с. 62].

Ключова проблема полягає у недостатній адаптації законодавства до умов децентралізації. Воно й далі спирається на централізований підхід, тоді як сучасні виклики – воєнні загрози, цифровізація, нові соціальні ризики – вимагають більшої автономії громад та ефективних інструментів для виконання їхніх функцій.

Нормативно-правова база не обмежується Конституцією та законами. Значну роль відіграють підзаконні акти та стратегічні документи, зокрема «Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2030 року», яка передбачає модернізацію правоохоронних органів, розвиток цифрових технологій безпеки та розширення співпраці з громадами [64]. Таким чином формується нова модель безпеки, що поєднує державні інститути з місцевими ініціативами.

Не менш важливим є стратегічний документ ширшого профілю – «Державна стратегія регіонального розвитку», яка визначає безпеку однією з ключових складових сталого розвитку територій. У ній наголошується на ролі місцевого самоврядування в запровадженні програм громадської безпеки, формуванні сприятливого середовища для життя і залученні мешканців до управлінських процесів [12].

На рівні громад функціонують власні програми, найвідомішими з яких є «Безпечна громада» та «Безпечне місто». Вони включають впровадження систем відеоспостереження, створення муніципальних варт, інтегрованих центрів безпеки та механізмів взаємодії з поліцією. Ці ініціативи демонструють, що громади прагнуть використовувати сучасні підходи до організації безпеки й активно залучають технології.

Разом із тим, проблемою більшості стратегічних документів залишається їхня декларативність. Часто вони містять правильні за змістом орієнтири, але не супроводжуються реальними індикаторами ефективності чи механізмами моніторингу виконання. Відсутність системного контролю призводить до того, що навіть добре розроблені програми можуть залишатися лише «на папері» [7, с.58; 66, с. 61].

На мою думку, важливо не лише ухвалювати нові стратегії, а й забезпечувати їх реальне виконання через прозору систему звітності, участь громадськості та незалежні аудити. Лише так можна уникнути формалізму та досягти того, щоб стратегічні документи дійсно ставали інструментами розвитку, а не набором гучних гасел.

Важливим компонентом нормативно-правового забезпечення правопорядку є міжнародні стандарти, які задають орієнтири демократичного врядування та безпеки. Серед них особливе значення мають «12 принципів доброго демократичного врядування на місцевому рівні» Ради Європи, що охоплюють законність, прозорість, етичність, інноваційність і підзвітність [75]. Їхнє застосування у сфері безпеки підкреслює: ефективне управління можливе лише за умови довіри громадян і контролю за владними інститутами.

Впливовою є й практика ЄС у сфері community policing, яка розглядається як складова децентралізованого управління. У Польщі чи Нідерландах вона реалізується через постійний діалог між поліцією, владою та громадою, що дозволяє вчасно виявляти ризики та запобігати загрозам [76; 88]. Для України цей досвід є корисним, проте потребує адаптації: механічне копіювання недоцільне з огляду на воєнні виклики, обмежені ресурси та слабку інституційну стійкість.

Особливе значення мають локальні акти, які приймають самі громади. Це статути територіальних громад, положення про муніципальні варти та інші безпекові структури, що формуються відповідно до реальних потреб населення [34, с. 61; 52]. Саме на цьому рівні загальнонаціональні норми набувають практичного змісту й стають частиною повсякденного життя громади.

Нормативно-правове забезпечення правопорядку у територіальних громадах формується як на міжнародному, так і на локальному рівнях. Принципи Ради Європи та практика ЄС із community policing задають орієнтири демократизації безпекових процесів, акцентуючи на довірі, прозорості та партнерстві. Водночас українські громади потребують не копіювання, а адаптації цих стандартів до умов війни й обмежених ресурсів. Локальні акти –

статути та положення про муніципальні варти – відіграють ключову роль у практичній реалізації загальнонаціональних норм. Саме поєднання міжнародних принципів із місцевою специфікою створює реальні умови для ефективного правопорядку.

У низці громад уже напрацьовано цікаві практики. Наприклад, створення консультативних безпекових рад при органах місцевого самоврядування, які дозволяють залучати громадян до обговорення проблем безпеки й вироблення рішень [40]. Іншим напрямом є прийняття регламентів прозорості, які забезпечують відкритість роботи муніципальних варт і контроль громади за їхньою діяльністю. Такі інструменти посилюють довіру населення і роблять безпекову політику більш демократичною [7, с. 62].

Водночас не можна оминути критичних моментів. Сьогодні спостерігається значна різниця у спроможності великих міських і малих сільських громад. Якщо перші мають ресурси для запровадження відеоспостереження, утримання муніципальних варт і проведення регулярних консультацій, то другі часто обмежуються деклараціями через брак коштів чи фахових кадрів [66, с. 61]. На мою думку, без системної підтримки малих громад з боку держави й міжнародних донорів така нерівність лише зростатиме, що створюватиме «білі плями» у сфері публічної безпеки.

Попри розгалужену нормативну базу, система правового забезпечення публічно-управлінських механізмів правопорядку залишається фрагментарною й суперечливою. Однією з ключових проблем є дублювання повноважень між державними і місцевими органами. З одного боку, поліція має монополію на забезпечення громадського порядку [54], а з іншого – громади створюють власні муніципальні варти чи консультативні ради [7, с. 62; 34, с. 115]. Це призводить до розмитості відповідальності: у випадку правопорушень складно чітко визначити, хто саме має реагувати першим і нести відповідальність.

Не менш актуальною є проблема відставання законодавства від процесів цифровізації. Хоча впровадження систем відеоспостереження, електронних сервісів та аналітики big data поступово стає нормою [9, с. 22; 63, с. 25; 69, с. 21],

правові рамки їх функціонування залишаються недосконалими. Немає чітких гарантій захисту персональних даних, правил кібербезпеки та відповідальності за витоки інформації. Це створює ризики для прав і свобод громадян, що суперечить принципу верховенства права [29; 67, с. 87].

Окремий виклик формують воєнні реалії. В умовах широкомасштабної агресії виникла потреба у правовому регулюванні діяльності добровольчих формувань територіальних громад. Їхній статус часто не врегульований належним чином, що створює як правові колізії, так і потенційні загрози неконтрольованого застосування сили [58, с. 69]. На мою думку, відсутність єдиної законодавчої рамки для цих формувань ставить під сумнів легітимність їх діяльності та може підірвати довіру населення.

Звідси випливає авторський акцент: сучасне законодавство має стати більш гнучким і адаптивним. Потрібні механізми «правової гнучкості», які дозволятимуть швидко реагувати на виклики цифрової доби й воєнного часу, не жертвуючи при цьому правами людини та демократичними принципами. Лише за такої умови правове поле перестане бути гальмом і перетвориться на справжній інструмент забезпечення правопорядку.

Аналіз чинної нормативної бази засвідчує, що вона, попри значний обсяг і розмаїття документів, часто має фрагментарний і декларативний характер. На мою думку, одним із першочергових завдань є створення цілісного кодифікованого акту у сфері безпеки громад, який би узагальнював положення Конституції, законів і підзаконних актів, ліквідував дублювання норм і забезпечив єдність правозастосування [29; 52; 54]. Такий акт міг би стати правовим «каркасом», що систематизує діяльність усіх суб’єктів – від поліції до органів місцевого самоврядування.

Важливим кроком є посилення ролі муніципального рівня. Адже саме громада найближча до людини і її щоденних потреб у безпеці. Сьогодні ж повноваження органів місцевого самоврядування у сфері безпеки часто носять допоміжний характер [7, с. 62; 34, с. 115], тоді як на практиці вони здатні забезпечити ефективну координацію локальних ініціатив. Розширення їхніх

можливостей має супроводжуватися фінансовою децентралізацією та механізмами прозорої підзвітності [44].

Не менш актуальною є інтеграція цифрової безпеки в нормативне поле. Технології відеоспостереження, аналітики великих даних і кіберзахисту вже стали невід'ємними елементами безпекової інфраструктури [63; 69], проте правове регулювання часто не встигає за практикою. Потрібні чіткі норми, які б гарантували баланс між інноваціями і захистом прав людини, особливо у сфері персональних даних та інформаційної приватності.

На наш погляд, ключовим завданням є також поєднання правових норм із соціальними й комунікативними практиками. Адже навіть найдосконаліше законодавство не спрацює без довіри громади, готовності співпрацювати з владою і поліцією [57, с.19; 76]. Закон має не лише встановлювати обов'язки, а й створювати умови для партнерства, прозорості та діалогу. Тільки так нормативна база зможе набути реального, а не декларативного змісту.

Проведений аналіз засвідчив, що нормативно-правове забезпечення є базовим елементом системи публічно-управлінського забезпечення правопорядку, оскільки саме воно визначає правові межі, принципи та функціональні повноваження усіх суб'єктів, задіяних у підтриманні безпеки на рівні територіальних громад. Наявний комплекс правових актів створює необхідну основу для організації діяльності правоохоронних структур, органів місцевого самоврядування та інституцій громадської участі.

Водночас нормативно-правові інструменти не можуть забезпечити ефективне функціонування системи безпеки без належного ресурсного наповнення, кадрової й управлінської спроможності, а також без довіри та активної участі населення. У сучасних умовах війни та швидкої цифрової трансформації правове регулювання має стати більш гнучким, адаптивним і здатним оперативно реагувати на нові загрози – як у фізичному просторі, так і в кіберсередовищі.

Особливої значущості набуває гармонізація національних норм із міжнародними демократичними стандартами, що підкреслюють пріоритет

відкритості, партнерства, підзвітності й захисту прав людини. Саме вони формують підхід, у якому громада є не об’єктом контролю, а активним учасником забезпечення правопорядку.

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді показує, що законодавча база України є достатньо розгалуженою та включає міжнародні стандарти, Конституцію, закони, підзаконні акти і локальні регламенти громад. Вона формує правові засади діяльності всіх суб’єктів безпеки, визначає їхні повноваження та межі відповідальності. Водночас нормативна система залишається фрагментарною, часто декларативною і не в повній мірі адаптованою до реалій децентралізації, воєнного стану та цифровізації, що створює правові колізії, дублювання функцій та недостатню ефективність управлінських рішень на місцевому рівні.

Отже, нормативно-правове поле потребує подальшої модернізації – від усунення дублювань до створення єдиного узгодженого акту у сфері безпеки громад, від зміцнення повноважень місцевого самоврядування до інтеграції цифрових стандартів і міжнародних практик. Лише комплексне оновлення дозволить перетворити право з формальної основи на дієвий інструмент забезпечення правопорядку, що відповідає сучасним викликам і очікуванням громадян.

2.4. Світовий досвід публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді

Світовий досвід у сфері публічно-управлінського забезпечення правопорядку має принципове значення для України, адже дозволяє уникати повторення чужих помилок і запозичувати практики, які вже довели ефективність. Порівняльний аналіз свідчить, що навіть за схожих викликів – зростання злочинності, загроз тероризму, кіберзлочинності чи соціальної напруги – держави виробляють відмінні моделі, зумовлені політичними,

економічними й культурними реаліями. Це підтверджує, що універсальної моделі правопорядку не існує, проте поєднання міжнародного досвіду з локальними особливостями може стати ключем до формування ефективних рішень для українських територіальних громад.

Вагому роль у поширенні сучасних стандартів безпеки відіграють міжнародні організації. Рада Європи у своїх документах підкреслює значення демократичного врядування та участі громадян у прийнятті рішень [75]. ОБСЄ розробила низку керівництв із community policing, у яких поліція розглядається як партнер громади, а не лише як контрольний орган [76; 89]. Програми ООН (зокрема UNDP) акцентують увагу на безпеці як складовій соціальної згуртованості, тоді як Світовий банк наголошує на поєднанні інституційних реформ і розвитку місцевого самоврядування [99]. Такий підхід демонструє, що сучасне розуміння правопорядку значно ширше за класичні моделі протидії злочинності.

Для України особливо важливо не механічно копіювати ці практики, а адаптувати їх до власних реалій: децентралізаційних процесів, воєнних викликів і соціально-культурного контексту. Саме адаптовані моделі, які враховують специфіку українських громад, здатні забезпечити реальне підвищення рівня безпеки та довіри до інституцій.

Європейські країни накопичили багатий досвід організації правопорядку на місцевому рівні, серед якого центральне місце займає концепція community policing. У Великій Британії ця модель реалізована у форматі Neighbourhood Policing, що передбачає тісну співпрацю дільничних офіцерів із місцевими радами та громадськими організаціями [74, с. 192; 81, с. 220; 94, с. 184]. Дослідження В. Скогана та Г. Корднера підкреслюють, що саме прозорість, відкритість до діалогу та залучення мешканців забезпечують успіх британської моделі. У Нідерландах також діє система регулярного діалогу поліції з громадянами, де мешканці виступають не пасивними об’єктами охорони, а рівноправними учасниками формування локальної політики безпеки.

Окрім комунікативного аспекту, у низці країн ЄС активно функціонують інтегровані центри безпеки, що поєднують у собі роботу поліції, пожежно-рятувальних служб, медичних підрозділів та органів місцевого самоврядування. У Польщі такі центри стали логічним продовженням адміністративної реформи та децентралізації, забезпечуючи швидку координацію різних служб у кризових ситуаціях. У Німеччині інтегровані моделі безпеки підтримуються на федеральному рівні, проте реалізуються на місцях у тісній взаємодії з муніципалітетами. Це створює багаторівневу систему, де відповідальність за правопорядок розподілена між державними та місцевими органами, а також громадськими структурами.

Для України ці практики є надзвичайно цінними, проте їх імплементація потребує адаптації. З одного боку, концепція community policing добре поєднується з ідеями децентралізації та вже апробована у рамках кількох пілотних проєктів за підтримки ОБСЄ та ЄС. З іншого боку, інтегровані центри безпеки вимагають значних фінансових і кадрових ресурсів, яких у багатьох громадах бракує. Тому, на нашу думку, для України найперспективнішим є поступове впровадження змішаної моделі: розвиток партнерських практик community policing на рівні місцевих рад і паралельне створення інтегрованих центрів у спроможних громадах, які зможуть стати «пілотними майданчиками» для масштабування цього досвіду [66, с. 57, с. 55-63; 74, с. 65].

Скандинавські країни – Швеція, Норвегія та Данія – сформували унікальну модель муніципальної безпеки, яка базується не стільки на силових інструментах, скільки на соціальній політиці та профілактиці правопорушень. Як зазначають Н. Тіллі та А. Сайдботтом у «Handbook of Crime Prevention and Community Safety» [96, с. 562], ключовою рисою скандинавського підходу є інтеграція соціальних програм у систему безпеки. У цих країнах превенція розглядається не як додаткова функція поліції, а як органічна частина державної та муніципальної політики добробуту. Це означає, що заходи щодо запобігання злочинності поєднуються з програмами освіти, охорони здоров’я, соціальної інтеграції та підтримки вразливих груп.

Наприклад, у Швеції муніципалітети фінансують комплексні програми для молоді з «груп ризику», спрямовані на попередження маргіналізації та злочинності. У Норвегії велика увага приділяється партнерству поліції та соціальних служб, а у Данії муніципальні ради мають окремі бюджети на заходи з профілактики правопорушень, які охоплюють як вуличні ініціативи, так і цифрові освітні кампанії. Згідно з оглядами OECD [85], саме сталість фінансування та системна інтеграція заходів безпеки у ширші політики соціального розвитку дозволяють цим країнам досягати високих показників довіри населення до інституцій влади.

Для України важливим уроком скандинавського досвіду є розуміння того, що безпека громади не може існувати ізольовано від питань соціального добробуту. Безробіття, нерівність, низький рівень освіти чи відсутність соціальної підтримки створюють середовище, сприятливе для зростання злочинності, і жодні силові заходи не здатні компенсувати ці прогалини. Тому справжня безпека починається з профілактики, яка фінансується і реалізується на місцевому рівні у тісній співпраці між поліцією, муніципалітетами та громадськими організаціями. У цьому контексті скандинавська модель демонструє, що безпека є не лише захистом від загроз, а й важливим складником добробуту громади.

Північноамериканська модель публічно-управлінського забезпечення правопорядку формувалася під впливом глибоких соціальних змін і технологічного прогресу. У США та Канаді значного розвитку набула концепція evidence-based policing – поліцейської діяльності, заснованої на доказах, коли управлінські рішення ґрунтуються на результатах досліджень, статистиці та аналітиці великих масивів даних [84, с. 63]. В. Вайсбурд і Дж. Ек у своїх працях наголошують, що лише систематичний збір та аналіз даних може дати поліції змогу ефективно розподіляти ресурси, прогнозувати «гарячі точки» злочинності та оцінювати результативність впроваджених заходів [103, с. 321].

Важливою рисою північноамериканського підходу є тісна взаємодія поліції з громадськими організаціями та місцевими спільнотами. Йдеться не

лише про формальні партнерства, а й про залучення неурядових організацій і активістів до планування та реалізації програм профілактики злочинності, роботи з молоддю та реінтеграції колишніх ув'язнених. У Канаді ця практика особливо виражена у співпраці з корінними народами, де місцеві поліцейські структури разом із громадами розробляють програми безпеки, що враховують культурні особливості та традиції.

Водночас дана модель має і недоліки. У США надмірна комерціалізація безпекової сфери спричиняє нерівний доступ до сучасних технологій: заможні громади можуть дозволити собі інноваційні системи моніторингу й приватні охоронні структури, тоді як бідні райони залишаються вразливими. Попри розвиток community policing, рівень довіри до поліції у США знижується через випадки зловживань і надмірного застосування сили. У Канаді ситуація загалом стабільніша, проте й там регулярно виникають суспільні дискусії щодо прозорості та підзвітності правоохоронних органів. Для України цінним є саме аналітичний підхід до управління безпекою, коли рішення ухвалюються на основі перевірених даних, а не інтуїції. Водночас необхідно уникати ризиків комерціалізації безпеки та відчуження поліції від громадян.

Азійський досвід демонструє інший вектор розвитку, де поєднуються культурні традиції з інноваційними технологіями. У Японії важливим елементом системи є kōban – невеликі поліцейські дільниці, розташовані в житлових кварталах і транспортних вузлах. Вони виконують як контрольні, так і комунікаційні функції, забезпечуючи постійну присутність поліції у повсякденному житті громадян. Це створює відчуття безпеки й формує довіру до державних інституцій [82, с. 171]. У Сінгапурі, навпаки, основний акцент зроблено на цифрові технології: відеоаналітику, big data та алгоритми прогнозування. Вони дозволяють не лише швидко реагувати на інциденти, а й запобігати злочинам шляхом раннього виявлення ризиків [63, с. 96].

Південна Корея поєднує обидва підходи: традиційні патрулі з акцентом на взаємодію з населенням і сучасні «розумні міста», що інтегрують безпекові рішення з транспортними та соціальними сервісами. Проте така система

породжує ризики надмірного втручання у приватне життя. Саме це й становить головне обмеження азійських моделей: вони надзвичайно ефективні у сфері контролю, проте можуть порушувати баланс між безпекою та правами людини.

Для України азійський досвід цінний передусім тим, що показує можливість поєднання низового рівня довіри (як у випадку японських kōban) із сучасними цифровими технологіями. Проте його застосування потребує адаптації, аби уникнути авторитарних практик і зберегти принцип партнерства влади та громади.

У цьому контексті особливо важливими є міжнародні стандарти демократичного врядування. Зокрема, «12 принципів доброго демократичного врядування на місцевому рівні», схвалені Радою Європи, передбачають верховенство права, підзвітність, прозорість, етичність і орієнтацію на довгострокові цілі [75]. Вони безпосередньо впливають на організацію безпекових процесів у громадах, адже довіра громадян і відкритість рішень є фундаментом для стабільного правопорядку.

Не менш важливими є рекомендації ОБСЄ, зокрема «Посібник з демократичного поліцейського врядування» та керівництва з community policing [88; 89]. Вони наголошують, що правоохоронні органи мають діяти не як «каральний інструмент держави», а як сервісна служба, яка надає громадянам послуги з безпеки. Ключовим стає принцип партнерства: поліція має бути відкритою до діалогу, звітувати перед громадою і розбудовувати відносини, засновані на довірі. У цьому сенсі досвід ОБСЄ особливо корисний для України, де рівень довіри до правоохоронних органів довгий час залишався низьким.

Додатковий вимір додають підходи Програми розвитку ООН (UNDP), яка у своїй концепції community security та соціальної згуртованості [99] підкреслює значення «м’яких» механізмів – від посередництва у конфліктах до підтримки вразливих груп і розбудови довіри між громадянами та владою. У звітах UNDP Ukraine, присвячених громадам Донецької та Луганської областей [101], акцент зроблено на тому, що безпека – це не лише відсутність злочинів, а й відчуття

захищеності, яке формується через комунікацію, участь мешканців і соціальні програми.

Для українських територіальних громад інтеграція цих міжнародних стандартів має подвійну користь. По-перше, вона створює нормативно-ціннісну основу, яка дозволяє гармонізувати наші практики з європейськими та глобальними підходами. По-друге, вона допомагає уникнути вузького тлумачення безпеки виключно як «охорони правопорядку», розширюючи її до сфери соціальної згуртованості, цифрової стійкості та довіри до інституцій. На нашу думку, саме таке поєднання може стати наріжним каменем для поствоєнного відновлення України та підвищення ефективності громад у сфері публічної безпеки.

Вивчення світових практик публічно-управлінського забезпечення правопорядку демонструє багатий спектр моделей – від британського community policing до японських kōban та сінгапурських цифрових платформ. Водночас ключовою проблемою для України є ризик «механічного копіювання», коли іноземні підходи переносяться без урахування соціальних, економічних і культурних реалій. Такі спроби часто призводять до формалізму та розчарування в громадах, які не отримують очікуваного ефекту [81, с. 25; 82, с. 64].

Натомість ефективним шляхом є адаптація окремих елементів, що мають потенціал для інтеграції у вітчизняні умови. По-перше, концепція community policing, успішно апробована у Великій Британії, Канаді та країнах ЄС, може стати дієвим інструментом підвищення довіри між поліцією та громадянами в українських громадах [84, с. 77; 94, с. 44]. По-друге, інтегровані центри безпеки, поширені у Польщі та Німеччині, є реалістичною моделлю для об’єднання ресурсів муніципалітету, поліції, ДСНС та громадських формувань [74, с. 100; 66, с. 55–63]. По-третє, електронні сервіси у сфері безпеки, які активно впроваджуються у Сінгапурі та Південній Кореї, можуть бути ефективними в Україні за умови забезпечення належного рівня кіберзахисту [63, с. 56-58].

Водночас адаптація цих практик вимагає урахування локальної специфіки: нерівномірності фінансових можливостей громад, різного рівня цифрової

грамотності населення та воєнних викликів, що впливають на безпекове середовище. Поєднання міжнародних стандартів – таких як «12 принципів доброго врядування» Ради Європи [75] чи рекомендацій ОБСЄ з демократичного поліцейського врядування [88] – із реаліями українських територіальних громад дає змогу виробити власну модель. Вона має бути гнучкою, заснованою на партнерстві, прозорості й цифровій стійкості.

Таким чином, світовий досвід виступає не готовим рецептом, а радше ресурсом для рефлексії й відбору тих механізмів, що здатні прижитися та працювати в українському контексті. Лише через таку селективну адаптацію можна досягти реальної ефективності публічно-управлінського забезпечення правопорядку на муніципальному рівні.

Аналіз світових моделей показує, що навіть найбільш успішні практики у сфері публічно-управлінського забезпечення правопорядку втрачають ефективність, коли їх намагаються перенести в середовище зі слабкими інституціями та низьким рівнем довіри до влади. Український досвід доводить, що сильні сторони таких моделей, як community policing у Великій Британії чи інтегровані безпекові центри в Польщі, стикаються з бар'єрами у вигляді бюрократизму, бракованого фінансування та інституційної нестійкості [66, с. 55-63; 74, с. 54; 81, с. 15-25]. Це створює ризик формального запозичення, коли «красива модель» не має реального змісту.

Ми переконані, що ключ до ефективності полягає не в копіюванні, а у вибірковій адаптації з подальшим пілотуванням на рівні конкретних територіальних громад. Це дозволяє не лише враховувати локальні соціальні, економічні та культурні особливості, але й формувати власну українську школу муніципальної безпеки. Прикладом може стати інтеграція скандинавського підходу, де наголос робиться на соціальній профілактиці правопорушень і забезпеченні добробуту мешканців, із азійськими інноваційними рішеннями, такими як системи відеоаналітики чи big data у Сінгапурі [82, с. 55; 85].

Така комбінація соціальної орієнтованості та технологічної модернізації здатна не лише посилити захист громади, але й підвищити довіру населення до

влади й правоохоронних інституцій. Вона також дає змогу розробляти моделі, адаптовані до воєнних і поствоєнних реалій України, де безпековий вимір має стратегічне значення для відновлення. Отже, наш підхід передбачає цілеспрямовану інтеграцію найкращих світових практик із реаліями українського суспільства для створення стійких і життєздатних систем правопорядку.

Проведене дослідження дало змогу узагальнити основні теоретико-методологічні підходи до публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах. Виявлено, що правопорядок є багатокомпонентним явищем, яке охоплює правову, інституційну, фінансову, соціальну та цифрову складові. При цьому центральним елементом виступає людина – член громади, її права, безпека та довіра до органів влади [29; 54; 93].

Нормативно-правова база формує основу для функціонування безпекової системи та визначає межі застосування управлінських і превентивних заходів [12; 52; 55]. Однак реальна ефективність механізмів правопорядку досягається лише за умови наявності ресурсів, професійної спроможності органів влади та партнерської взаємодії з населенням [5; 75; 76]. Важливою стає інтеграція міжнародних принципів доброго врядування, що орієнтовані на прозорість, підзвітність і участь громади у виробленні рішень.

Аналіз інституційних механізмів показав, що в Україні спостерігається перехід від централізованої моделі контролю до системи, яка враховує роль органів місцевого самоврядування та громадськості у формуванні безпеки. Водночас залишається проблема дублювання функцій, недостатності координації, нерівномірної ресурсної забезпеченості громад і низького рівня довіри до правоохоронних органів [6; 7, с. 60-64; 69, с. 18-27].

Результати дослідження механізмів управління доводять, що найвищих результатів досягають саме ті громади, які поєднують правові інструменти з інноваційними технологіями, соціальною профілактикою та активною участю мешканців. В умовах війни та повоєнного відновлення зростає роль цифрової

складової безпеки, зокрема систем відеомоніторингу, екстреного інформування населення та аналітики ризиків [63; 66, с. 55-63].

Міжнародні практики засвідчують відсутність універсальної моделі правопорядку. Найбільш перспективним напрямом для України є впровадження адаптованої «гібридної моделі», яка поєднує community policing, соціальну стійкість і технологічні інструменти забезпечення безпеки [63; 75; 85]. Такий підхід сприятиме підвищенню довіри населення, ефективності роботи інституцій і сталому зміцненню правопорядку на місцевому рівні.

Таким чином, проаналізувавши світовий досвід публічно-управлінського забезпечення правопорядку, можна зробити висновок, що успішні моделі ґрунтуються на поєднанні партнерства між поліцією та громадою, соціальної профілактики та використання інноваційних цифрових технологій. Підходи різних країн – від британського community policing, скандинавських соціально орієнтованих стратегій до азійських високотехнологічних систем – демонструють, що немає універсальної моделі правопорядку. Проте спільним є акцент на довірі, відкритості та активній участі мешканців у формуванні безпеки. Світові практики підтверджують, що ефективне забезпечення правопорядку можливе лише за умови системної взаємодії органів влади, поліції, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Міжнародні стандарти Ради Європи, ОБСЄ та UNDP підкреслюють важливість демократичного врядування, прозорості, підзвітності та соціальної згуртованості як ключових засад сталого безпечного середовища. Особливо цінними для України є моделі інтегрованих центрів безпеки, аналітичний підхід evidence-based policing та практики участі населення у прийнятті рішень. Отже, для українських територіальних громад найбільш перспективним є вибіркове поєднання найкращих міжнародних елементів із урахуванням національних реалій, воєнних викликів та ресурсних можливостей громад. Адаптована «гібридна модель», що поєднує партнерство, соціальну превенцію та цифрові технології, здатна забезпечити реальне підвищення рівня безпеки, зміцнення довіри населення та створення дієвої системи правопорядку на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

3.1. Сучасний стан публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді (на прикладі Широківської територіальної громади)

Широківська територіальна громада є однією з найбільш розвинених адміністративно-територіальних одиниць Запорізької області, утворених у процесі децентралізації. До її складу входить 35 населених пунктів, об'єднаних у 10 старостинських округів. Загальна площа становить близько 500 км², чисельність населення перевищує 13 тисяч осіб та близько 10 тисяч внутрішньо переміщених осіб [68]. Така структура формує специфічні умови для управління: громада охоплює як великі села з розвиненою інфраструктурою, так і віддалені поселення, що потребують додаткової уваги з боку органів самоврядування.

Соціально-економічний розвиток базується на поєднанні аграрного потенціалу та функціонуванні об'єктів соціальної інфраструктури. У громаді діють заклади освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, а також комунальні підприємства й дороги місцевого значення. Водночас якість і доступність цих послуг нерівномірна: у центральних селах ресурси сучасніші, тоді як віддалені населені пункти відчувають дефіцит інфраструктури та кваліфікованих кадрів [68].

З погляду забезпечення правопорядку, саме просторові та соціально-економічні параметри визначають складність управлінських завдань. Велика територія, значна кількість поселень і різний рівень їх розвитку потребують ефективної координації поліції, органів самоврядування та громадських ініціатив. Стратегія безпеки має враховувати не «усередненого» мешканця, а

різні соціальні групи з власними очікуваннями щодо порядку, особливо актуальними в умовах війни та післявоєнного відновлення.

У громаді система безпеки вибудувана за класичною моделлю співпраці органів місцевого самоврядування та державних структур. Основними суб'єктами виступають сільська рада, її виконавчий комітет, старостинські округи та підрозділи Національної поліції, які здійснюють оперативний контроль за правопорядком [52; 54]. Значну роль відіграють старости, що забезпечують комунікацію між жителями й владою та оперативно інформують про загрози безпеці.

На програмному рівні громада долучається до ініціатив «Безпечна громада» та «Безпечне місто», які передбачають впровадження систем відеоспостереження, оперативного реагування та взаємодії з підрозділами ДСНС [9; 48]. Ці заходи створюють основу для підвищення превентивних можливостей і швидкого реагування на правопорушення.

Серед наявних інструментів можна відзначити встановлення камер відеоспостереження у громадських місцях, налагоджене партнерство з поліцією та спільні навчання із службами ДСНС. Проте їх ефективність обмежена недостатнім фінансуванням і кадровим потенціалом, що робить систему більш залежною від державних інституцій, ніж від внутрішніх ресурсів самої громади.

Наша оцінка свідчить, що нині громада перебуває на етапі становлення власних механізмів безпеки. Попри позитивні зрушення, акцент усе ще робиться на зовнішніх інституціях (поліція, МВС), тоді як потенціал внутрішніх громадських ініціатив та муніципальних структур залишається недостатньо використаним. Це створює ризик формалізації системи, коли окремі заходи виконуються «для звітності», але не завжди відповідають реальним потребам населення [34; 45].

У сучасних умовах однією з найважливіших передумов забезпечення правопорядку в громаді є рівень соціальної активності її мешканців. У Широківській громаді передбачені інструменти громадської участі: слухання, опитування, консультації з жителями, а також створення консультативних

безпекових рад при органах місцевого самоврядування [7; 40]. Теоретично ці механізми покликані забезпечити двосторонній діалог влади та громади, де мешканці не лише висловлюють свої потреби, а й спільно формують рішення у сфері безпеки.

Проте на практиці існують проблеми. Насамперед відчувається низький рівень довіри громадян до поліції та інституцій влади, що підтверджується соціологічними дослідженнями в Україні загалом [37]. В окремих випадках громадяни вважають, що їхня участь у слуханнях чи консультаціях не впливає на ухвалення реальних рішень. Це призводить до пасивності та «втоми від участі», коли навіть найкращі механізми залишаються формальними.

Ми вважаємо, що без активного включення громади правопорядок неможливо розглядати як стійкий і дієвий. Адже саме довіра та регулярна комунікація створюють основу для партнерства між поліцією, місцевою владою та мешканцями. Якщо ж громадяни відчувають себе сторонніми спостерігачами, а не співучасниками процесів, будь-які стратегії чи програми з безпеки залишаються лише на папері [57; 59].

Аналіз криміногенної ситуації у Широківській ТГ показує, що безпекові виклики мають комплексний характер і формуються під впливом воєнного стану, економічних труднощів та особливостей розселення населення. Серед найпоширеніших правопорушень фіксуються крадіжки приватного майна, незаконний обіг зброї та правопорушення проти громадського порядку [58; 68]. Відкритість території та переважно сільський тип розселення ускладнюють контроль з боку правоохоронних органів, адже велика кількість віддалених населених пунктів створює сприятливі умови для латентної злочинності.

Додатковим чинником ризику є присутність значної кількості внутрішньо переміщених осіб, серед яких, поряд із переважною більшістю законослухняних громадян, можуть бути особи з травматичним досвідом та високим рівнем соціальної напруги. Це потребує від влади чутливого реагування на конфлікти, що виникають через конкуренцію за ресурси та інтеграційні труднощі [22; 47].

Воєнні загрози посилюють криміногенну динаміку. Через розташування поблизу районів бойових дій громада стикається з ризиками мародерства, диверсійних проявів і зростання кількості незареєстрованої зброї, яка потрапляє до цивільного обороту [58]. Електронні комунікації, що стали ключовим інструментом взаємодії з громадянами, водночас створили вразливість перед кіберзлочинністю та інформаційними атаками на місцеві органи влади й інфраструктуру [63; 69].

Особливе занепокоєння викликає доступність алкоголю та його вплив на побутову злочинність – конфлікти в родинах, хуліганство й насильницькі правопорушення у громадських місцях. В умовах економічної нестабільності зростають фінансові мотиви правопорушень: крадіжки палива, матеріалів і сільськогосподарської продукції.

Реагування поліції на виклики ускладнюється кадровим дефіцитом і значним радіусом дії дільничних офіцерів. Оперативність прибуття на місце події залежить від логістики, стану доріг і контролю над транспортними комунікаціями. Старости виконують функцію первинного моніторингу ситуації, проте не всі мають достатню підготовку для кризових дій [4; 7]. У таких умовах важливим компенсаторним механізмом стає співпраця влади з добровольчими формуваннями, службами ДСНС і волонтерськими організаціями, що сприяють зміцненню безпекового середовища.

Отже, криміногенна ситуація у Широківській громаді демонструє тенденцію до ускладнення, особливо під впливом війни й соціально-економічних викликів. Ефективність протидії залежить від комплексного підходу – поєднання роботи поліції, розвитку превентивних заходів та підвищення рівня довіри мешканців до владних інституцій. Саме це створює підґрунтя для переходу до аналізу інструментів удосконалення системи правопорядку, що буде розглянуто у наступному підпункті.

Ефективність публічно-управлінського забезпечення правопорядку значною мірою визначається кадровою спроможністю тих інституцій, які відповідають за безпеку. У Широківській ТГ ключову роль у цьому відіграють

підрозділи Національної поліції, органи місцевого самоврядування та старостинські округи. Проте їхні можливості об’єктивно обмежені територіальними масштабами громади, кадровим дефіцитом і значною залежністю від рішень на обласному рівні [4; 7; 68].

Проблема охоплення території є однією з найбільш суттєвих. Один дільничний офіцер часто відповідає за декілька населених пунктів з великою площею обслуговування, що негативно впливає на оперативність реагування. Фізична присутність поліції у віддалених селах є нерегулярною, що підвищує рівень латентної злочинності та знижує довіру населення до правоохоронних органів. У результаті мешканці частіше звертаються до старост як до «першої ланки» комунікації з владою.

Роль старостинського корпусу у сфері безпеки постійно зростає. Старости мають змогу своєчасно фіксувати локальні загрози, інформувати поліцію та сприяти превентивним заходам на місцях. Водночас слід зазначити, що їхня діяльність здебільшого спирається на особистий досвід та авторитет, а не на спеціальну підготовку. Брак системних навчальних програм і стандартів, зокрема у сфері кризового реагування, збільшує залежність результатів роботи від людського фактору [7; 34].

Загальна картина управлінської спроможності свідчить про асиметрію відповідальності й повноважень: громада не завжди має реальні інструменти впливу на кадрову політику поліції, адже ключові рішення приймаються на рівні ГУНП та МВС [52; 54]. Це обмежує можливості адаптації кадрового складу до потреб саме цієї громади, зокрема у питаннях патрулювання, профілактики насильницьких правопорушень і роботи з молоддю.

Воєнний стан актуалізував кадрові ризики ще більше. Частина персоналу була мобілізована або залучена до виконання завдань оборонного характеру, ускладнилася логістика взаємодії та комунікації між службами [22; 44]. Підготовка спеціалістів у сфері кіберзахисту й моніторингу інформаційних загроз також відстає від реальних викликів [63; 69], що створює додаткові прогалини у системі безпеки.

Попри складні умови, варто відзначити наявні позитивні практики: спільні навчання з ДСНС, розвиток партнерства з громадськими формуваннями, участь у програмах підвищення кваліфікації щодо протидії домашньому насильству та роботі з ВПО. Ці заходи свідчать про прагнення громади формувати власну кадрову базу безпеки, зміцнювати професійні компетентності та підвищувати готовність до дій у надзвичайних ситуаціях.

Таким чином, кадрове забезпечення у Широківській громаді залишається одним із найвразливіших елементів системи правопорядку. Наявні ресурси дозволяють підтримувати базовий рівень безпеки, однак для підвищення ефективності необхідна системна робота над навчанням старост, розширенням участі громади, залученням додаткових офіцерів поліції та створенням умов для самостійного розвитку муніципальних безпекових структур. Це стане фундаментом для подальшого формування стійкої моделі управління безпекою, здатної адаптуватися до сучасних загроз і потреб населення громади.

Довіра населення до органів влади й безпекових структур є визначальним чинником стабільності правопорядку. У громадах, де соціальний капітал сформований належним чином, мешканці схильні співпрацювати з поліцією, повідомляти про правопорушення, брати участь у спільних ініціативах та підтримувати превентивні заходи. У Широківській громаді проблема довіри має багаторівневий характер: впливають як загальноукраїнські тренди, так і локальні особливості території, соціально-економічних умов та управлінських рішень.

Формально в громаді діють механізми громадської участі: консультації з жителями, публічні слухання, електронні звернення, взаємодія через старостинські округи та створення дорадчих безпекових рад. Такі інструменти мають забезпечувати двосторонній зв’язок між населенням та суб’єктами безпеки, формуючи спільне бачення потреб та очікувань мешканців. Однак реальний рівень використання цих механізмів залишається низьким: участь обмежується зазвичай активною меншістю, тоді як значна частина населення залишається осторонь процесів.

Причини цього явища різноманітні. Низька довіра до влади й поліції є наслідком попереднього досвіду громадян, коли їхні звернення або пропозиції не мали практичного продовження. У частини мешканців сформувалося переконання, що залучення до вирішення питань безпеки не приносить відчутних результатів. Це породжує «втому від участі» – явище, коли громадяни не готові витрачати час на механізми, що сприймаються як формальні.

Війна додала нові фактори. Масові переміщення населення, зростання кількості ВПО та їхній тимчасовий статус впливають на залучення до життя громади: значна частина людей не відчуває довгострокового зв'язку з територією та відповідальності за майбутнє саме цієї громади. У той же час ті, хто проживає тут довше, зосереджені на базових потребах і можуть відкладати питання громадської активності «на потім». Психологічна напруга й невизначеність також знижують готовність взаємодіяти з владою.

Водночас у громаді є позитивні приклади самоорганізації – волонтерські ініціативи, підтримка військових і ВПО, локальні проєкти з благоустрою. Саме ці форми участі населення сприймає як найбільш ефективні, адже тут результат діяльності видно одразу: допомога надходить конкретним людям, вирішуються конкретні проблеми. Проте їхній зв'язок із системою правопорядку часто залишається опосередкованим, неінституалізованим.

Ключовим викликом є формування мотивації громадян бути співучасниками безпеки, а не пасивними спостерігачами. Мешканці активні там, де бачать прямий вплив своєї участі на покращення життя. Якщо ж ініціативи залишаються декларативними або не знаходять підтримки з боку влади, мотивація згасає. Тому важливо забезпечити прозорий механізм зворотного зв'язку, де результати громадської взаємодії чітко відображаються у рішеннях, заходах і ресурсах.

Отже, довіра й участь – не другорядні компоненти системи правопорядку, а її основи. Коли громада відчуває себе партнером, а не стороннім спостерігачем, підвищується ефективність роботи поліції, зменшується рівень латентних правопорушень, зростає здатність протидіяти викликам воєнного часу. Розвиток

безпеки у Широківській ТГ залежить від того, наскільки органи влади зможуть перетворити існуючі механізми участі зі «звітувальних» інструментів на реальний інструмент спільного управління громадою.

Запровадження воєнного стану докорінно змінило умови функціонування територіальних громад. Для Широківської громади це означало суттєве зростання навантаження на всі елементи системи безпеки. Поліція отримала додаткові завдання: організація евакуації населення, охорона гуманітарних вантажів, підтримання порядку в умовах масових переміщень людей. Органи місцевого самоврядування були змушені забезпечувати прихисток для внутрішньо переміщених осіб, координувати волонтерську діяльність і підтримувати соціальну стабільність [22; 47].

Воєнний контекст створив і нові загрози: мародерство, незаконний обіг зброї, зростання кіберзлочинів проти критичної інфраструктури та органів влади [58]. Це вимагало від місцевих рад та поліції гнучкого реагування й швидкої адаптації до нестандартних ситуацій, хоча їхні можливості залишаються обмеженими через дефіцит фінансів і кадрів.

Воєнний стан не лише загострив існуючі проблеми у сфері безпеки, а й зробив їх критичними. Недостатня довіра громадян до правоохоронних органів, розрив між нормативною базою та реальними викликами, слабкість комунікативних механізмів у таких умовах стають визначальними факторами ризику. Відтак ефективність управлінських рішень прямо впливає на життєздатність громади [44; 58].

Стан публічно-управлінського забезпечення правопорядку у Широківській територіальній громаді характеризується поєднанням позитивних трансформацій та значних викликів. Досягненнями варто вважати розвиток партнерської взаємодії між місцевою владою, поліцією та службами цивільного захисту, функціонування старостинських округів, а також поступове впровадження цифрових технологій безпеки й окремих елементів community policing. Це створює основу для підвищення оперативності реагування на загрози та наближення безпекових послуг до населення.

Разом з тим громада стикається з низкою системних обмежень. Нестача фінансових і кадрових ресурсів унеможливлює повноцінне розгортання технологічних і профілактичних програм безпеки. Зберігається залежність від державних структур і донорської підтримки, що послаблює управлінську автономію громади. Важливою загрозою виступає низький рівень довіри та обмежена участь населення у процесах прийняття рішень – без активного залучення громадян система правопорядку не може вважатися стійкою.

Воєнний контекст загострив як традиційні проблеми, так і нові виклики – від незаконного обігу зброї до кіберзагроз і соціальної нестабільності, що вимагає швидкої адаптації управлінських механізмів і підвищення координації між суб'єктами безпеки.

Авторська позиція полягає у розгляді Широківської громади не як пасивного отримувача безпекових послуг, а як активного суб'єкта формування локальної політики правопорядку. Саме розвиток громадської участі, збалансування ресурсів, посилення управлінської спроможності й подальша цифровізація безпеки мають стати ключовими пріоритетами розвитку.

Таким чином, аналіз сучасного стану публічно-управлінського забезпечення правопорядку у Широківській територіальній громаді показує, що система характеризується поєднанням позитивних трансформацій та значних викликів. Позитивними аспектами є розвиток партнерства між місцевою владою, поліцією та службами цивільного захисту, функціонування старостинських округів, а також поступове впровадження цифрових технологій і елементів community policing. Водночас громада стикається з обмеженнями у фінансових і кадрових ресурсах, низьким рівнем довіри населення та недостатньою активністю громадян, що знижує ефективність безпекових заходів. Воєнний контекст посилив традиційні проблеми та створив нові загрози, зокрема незаконний обіг зброї, кіберзлочинність і соціальну нестабільність. Отже, для підвищення стійкості та ефективності системи безпеки необхідні цілеспрямовані управлінські рішення, розвиток громадської участі, посилення кадрової спроможності та цифровізація безпекових процесів.

3.2. Основні чинники вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді України (на прикладі Широківської територіальної громади)

У сучасних умовах війни та трансформацій українського суспільства питання вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку набуває особливої актуальності. Якщо раніше громади зосереджувалися переважно на соціально-економічному розвитку, то сьогодні безпекова складова стала ключовою передумовою їх життєздатності. Широківська територіальна громада, як і багато інших, стикається з подвійним викликом: необхідністю підтримувати повсякденний порядок і водночас реагувати на загрози, пов'язані з воєнним станом та кризовими процесами [29; 53; 58].

Проте наявність законодавчої бази, організаційних структур чи фінансування сама по собі не гарантує ефективності правопорядку. Вирішальним є їхня узгоджена взаємодія, що передбачає системність і координацію різних рівнів влади – від держави до громади. Це потребує комплексного аналізу чинників, які реально впливають на безпекове середовище: нормативно-правових, інституційних, фінансових, соціальних, комунікативних, цифрових, кадрових та воєнних.

Завданням цього підпункту є визначення таких факторів, оцінка їхньої ефективності та виявлення проблемних зон із пропозицією інтеграції в єдину багаторівневу модель. Лише так можна перейти від декларацій до реальних кроків у забезпеченні безпеки на місцевому рівні.

Нормативно-правова база традиційно залишається одним із ключових елементів системи. Конституція України закріплює принципи верховенства права, гарантії прав і свобод людини, а також право громад на самоврядування [29]. Закони «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про Національну поліцію» деталізують повноваження органів влади та рамки їхньої взаємодії [52; 54]. Водночас воєнні реалії та децентралізація засвідчили, що наявних норм часто недостатньо: вони не встигають за швидкими змінами у сфері безпеки, особливо на локальному рівні.

Нагальною є потреба оновлення законодавства з урахуванням воєнних викликів. Наприклад, закон «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» ухвалений ще у 2000 році [55] і не враховує механізмів функціонування добровольчих формувань у період збройної агресії чи їх інтеграції в місцеві системи безпеки. Подібна ситуація спостерігається і в Законі «Про Національну поліцію» [54], де співпраця з громадами здебільшого має декларативний характер без чітких алгоритмів реалізації. У підсумку громади, навіть маючи бажання брати активну участь у забезпеченні правопорядку, залишаються без належних правових інструментів.

Другим напрямом є актуалізація місцевих нормативних актів. Статути громад, положення про муніципальні варти, регламенти безпекових рад мають стати дієвими документами, які реально впливають на організацію безпеки. Досвід Широківської громади показує, що місцеві ради приймають програми соціально-економічного розвитку та положення про роботу старост, але питання безпеки здебільшого інтегруються побічно, через окремі розділи чи підпункти [68]. Це створює ефект «розмитої відповідальності»: безпека ніби визнається пріоритетом, але не отримує належного нормативного підґрунтя.

Не менш важливим є формування правової гнучкості, здатної реагувати на динаміку загроз. Йдеться не про зменшення вимог законності, а про можливість швидко ухвалювати й адаптувати рішення на місцевому рівні. Наприклад, під час масових евакуацій або локальних криз громада повинна мати повноваження оперативно залучати додаткові ресурси – від транспорту до волонтерських організацій, закріплюючи це на рівні локальних актів. Сьогодні такої гнучкості бракує, оскільки більшість норм орієнтовані на мирний час і не враховують воєнних викликів.

На нашу думку, удосконалення нормативно-правових чинників має йти у трьох напрямках. По-перше, це адаптація загальнодержавного законодавства до умов війни та децентралізації, що передбачає оновлення застарілих законів і впровадження нових положень про цифрову безпеку та взаємодію громад із правоохоронними структурами. По-друге, розвиток локальної нормотворчості –

громади повинні мати власні регламенти, які б чітко визначали правила взаємодії всіх безпекових акторів. По-третє, створення механізмів правової гнучкості, що дозволяють швидко реагувати на кризові ситуації, не виходячи за межі законності.

Таким чином, нормативно-правові чинники виступають фундаментом системи публічно-управлінського забезпечення правопорядку, але цей фундамент потребує постійного оновлення. Без відповідного правового поля навіть найкращі організаційні чи цифрові ініціативи лишаються декларативними і не дають реального результату [**12**; 45; 64].

Інституційні та організаційні чинники є ключовими для формування ефективної системи публічно-управлінського забезпечення правопорядку, оскільки саме вони визначають, хто і як реалізує на практиці закріплені законом повноваження. Якщо нормативно-правова база задає рамки, то органи місцевого самоврядування, поліція, ДСНС та інші інститути безпосередньо наповнюють ці рамки реальним змістом.

Перш за все, варто наголосити на посиленні ролі місцевої ради, старост і виконавчих органів. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає громаду як базову ланку управління, яка має власні виконавчі структури [52]. У випадку Широківської громади старостинські округи виконують роль «посередників» між жителями сіл і центральними органами громади [68]. Проте їхня участь у безпековій політиці часто залишається формальною: старости більше зосереджені на адміністративних і соціальних питаннях, тоді як профілактика правопорушень чи співпраця з поліцією перебуває поза їхнім полем уваги. На наш погляд, саме старости повинні стати першою ланкою у системі раннього виявлення загроз, адже вони безпосередньо знають потреби мешканців.

Другим важливим інструментом виступають безпекові ради та муніципальні варти. Методичні рекомендації МВС щодо створення безпекових рад при органах місцевого самоврядування передбачають, що вони мають стати майданчиком для узгодження інтересів влади, поліції та громади [40]. Досвід

деяких українських міст свідчить, що такі ради можуть ініціювати програми відеоспостереження, координацію волонтерських патрулів чи заходи з протидії домашньому насильству [7]. Водночас практика показує, що там, де ради створені лише «для галочки», вони не виконують жодної функції. Щодо муніципальних варт, то їхнє правове становище досі дискусійне [34]. В одних громадах вони ефективно доповнюють роботу поліції, в інших – дублюють її функції, створюючи лише додаткові бюрократичні витрати.

Окремої уваги потребують механізми взаємодії поліції, ДСНС і громадських формувань. Закон «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» надає громадам право створювати такі формування [55], однак без належної підтримки вони залишаються малоефективними [41]. На практиці співпраця поліції, місцевої ради та ДСНС часто обмежується формальними протоколами, тоді як сучасні загрози – від воєнних ризиків до кіберзлочинності – потребують якісно іншого рівня координації. Тому громадам необхідні постійно діючі штаби чи кризові центри, здатні швидко реагувати на надзвичайні ситуації.

Авторська позиція полягає в тому, що інституційні та організаційні чинники залишаються «вузьким місцем» системи: органи формально існують, але їхня дієвість визначається координацією й рівнем довіри. Без активного залучення старост і громадян, без реальних безпекових рад і модернізованих муніципальних варт громади не зможуть забезпечити стійкий правопорядок. Інституційна стійкість означає не лише наявність органів, а й їхню здатність працювати як єдина мережа й мобілізувати ресурси у кризових умовах [4; 7; 34].

Не менш важливим чинником є фінансування, адже без ресурсів навіть прогресивні закони чи структури лишаються деклараціями. Досвід українських громад свідчить: ефективність безпекових програм залежить від диверсифікації джерел фінансування, прозорості їх використання та поєднання державних, місцевих і приватних коштів. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки передбачає цільову підтримку безпекових і соціальних програм [12], але субвенції часто розподіляються за політичним принципом і не

покривають потреб. У Широківській ТГ більшість коштів витрачається на базову інфраструктуру (школи, лікарні, дороги), тоді як фінансування програм відеоспостереження чи муніципальної варти відсувається на другий план. У результаті громада змушена шукати альтернативні ресурси, оскільки власних надходжень бракує [44].

Важливою складовою стає публічно-приватне партнерство (PPP). У країнах ЄС бізнес активно залучається до фінансування локальних програм безпеки – від облаштування системи освітлення до створення «розумних камер». В Україні подібні приклади також існують: у деяких містах місцеві підприємства фінансували закупівлю камер відеоспостереження чи підтримку патрульних груп. Дослідники відзначають, що PPP дозволяє зменшити навантаження на бюджет і водночас формує в бізнесу відчуття соціальної відповідальності [62]. Проте на практиці механізм партнерства поки що розвивається повільно через низьку довіру між підприємцями та владою, відсутність чітких юридичних гарантій і побоювання щодо корупційних ризиків.

Не менш значущими є грантові та донорські програми. Зокрема, ініціативи DOBRE, U-LEAD with Europe, SURGe фінансували створення інтегрованих центрів безпеки, розвиток систем відеоспостереження та навчання для місцевих рад [77; 95; 98]. Донорська підтримка дозволяє громадам отримати доступ до сучасних технологій, які вони самостійно ніколи б не змогли придбати. Водночас надмірна залежність від зовнішніх програм має й негативний бік: після завершення проєктів громади часто не мають ресурсів для подальшого обслуговування обладнання чи підтримки ініціатив. Це створює ризик «тимчасових рішень», що не інтегруються у довгострокову стратегію розвитку громади.

Окремим чинником виступає прозорість витрат. Як свідчать дослідження U-LEAD та інших програм, рівень довіри мешканців до влади прямо залежить від того, наскільки прозоро витрачаються кошти на безпекові ініціативи [98]. Якщо громада бачить, що кожна гривня інвестується в реальні заходи (нові камери, освітлення вулиць, обладнання для добровільних формувань), тоді

підвищується не лише ефективність програм, а й готовність мешканців долучатися до їх фінансування через податки чи благодійні внески. Водночас відсутність чіткої звітності чи приховані витрати підривають довіру та зводять нанівець навіть найкращі ініціативи.

Наша оцінка полягає в тому, що фінансово-економічні чинники є своєрідним «лакмусовим папірцем» реалістичності будь-якої стратегії у сфері безпеки. Без диверсифікації фінансування (поєднання бюджету, бізнесу та донорів) і без прозорості витрат громади ризикують залишитися у стані постійної залежності від зовнішніх джерел. Для таких територій, як Широківська громада, ключовим завданням є створення стабільної фінансової моделі, яка б дозволяла підтримувати безпекові програми навіть у кризових умовах війни та відновлення. Лише тоді можна говорити про справжню стійкість публічно-управлінського забезпечення правопорядку [12; 44; 62; 77; 95; 98].

Соціальні чинники є ключовим елементом удосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку, адже без активної участі мешканців навіть найкращі правові чи фінансові рішення не дадуть результату. Саме рівень громадської активності та довіри до інституцій визначає ефективність безпекових зусиль громади.

По-перше, вирішальним чинником виступає громадська активність. Практика багатьох українських громад доводить: участь мешканців у слуханнях, консультативних радах чи обговореннях програм підвищує легітимність і дієвість рішень [57]. Це підтверджує і досвід community policing, коли співпраця поліції з жителями дає змогу швидко ідентифікувати проблеми та знаходити рішення [88]. У Широківській громаді активність проявляється у волонтерських ініціативах, пов’язаних із підтримкою ВПО та гуманітарною допомогою, проте цей потенціал потребує системнішої інтеграції у сферу безпеки [68].

По-друге, вагомим чинником є соціальна згуртованість у кризових умовах. Війна підвищує ризик фрагментації: частина населення зберігає солідарність, інші – демонструють втому й апатію. Дослідження Ради Європи підтверджують, що саме згуртованість і довіра є основою для збереження правопорядку [75].

Там, де громада діє як єдине ціле, легше організувати евакуацію чи підтримати порядок у воєнний час. У Широківській ТГ це проявляється у взаємодопомозі під час обстрілів і створенні прихистків для переселенців, але такий досвід необхідно інституціоналізувати через постійні платформи комунікації.

По-третє, стратегічне значення має формування правової культури молоді. Саме вона формуватиме майбутню систему управління та безпеки. Європейський досвід і програми ОБСЄ доводять: правова освіта, тренінги з громадянських компетенцій та участь молоді у місцевому самоврядуванні зменшують ризик правопорушень і соціальних конфліктів [42; 89]. В Україні вже створюються молодіжні ради, але їхній внесок у сферу безпеки поки мінімальний. Для Широківської громади важливо розвивати превентивну роботу з молоддю, залучаючи її до програм безпеки та волонтерства.

Отже, соціальні чинники становлять не «додаток», а основу всієї системи публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Активність мешканців, довіра до інституцій і правова культура молоді формують довготривалу стійкість громади навіть за обмежених ресурсів [42; 57; 75; 88].

Комунікація у сфері публічно-управлінського забезпечення правопорядку виступає не менш важливою, ніж нормативні чи фінансові механізми. Без налагодженого діалогу між владою, поліцією й громадою система безпеки залишається однобічною та формальною. Досвід європейських програм community policing підтверджує, що регулярна комунікація і публічні консультації створюють атмосферу довіри та знижують соціальну напругу [76; 88].

Першим ключовим аспектом є розвиток діалогу між владою, поліцією та громадою. Це означає проведення відкритих зустрічей, круглих столів, створення консультативних безпекових рад при органах місцевого самоврядування. Такі формати дозволяють громадянам висловити свої потреби, а представникам влади та правоохоронців – пояснити логіку рішень і здобути підтримку населення. У Широківській громаді подібні елементи вже існують, проте вони ще не набули системного характеру [shtg.gov.ua].

Другим важливим напрямом є використання соціальних мереж та онлайн-платформ. Сучасна цифровізація дає змогу інформувати мешканців у режимі реального часу – від повідомлень про надзвичайні події до консультацій щодо правил безпеки. Дослідження Ради Європи показують, що оперативність онлайн-комунікації значно підвищує рівень довіри до інституцій, особливо серед молоді [75]. Проте слід враховувати і ризики: поширення дезінформації або недовіра до офіційних каналів. Тому громадам важливо будувати прозорі та перевірені комунікаційні практики.

Нарешті, третім чинником виступають комунікаційні кампанії з формування культури безпеки. Йдеться про інформаційні заходи, спрямовані на профілактику правопорушень, навчання населення правилам поведінки під час надзвичайних ситуацій чи воєнних загроз. Приклади таких кампаній у громадах України («Варта громади», «Безпечне місто») демонструють ефективність комплексного підходу, коли безпека стає частиною щоденної культури мешканців [7; 45].

Отже, комунікативні чинники формують основу довіри між владою та людьми. Вони забезпечують двосторонній зв’язок: влада отримує реальний зворотний зв’язок, а громадяни – відчуття своєї причетності й відповідальності за правопорядок. Саме це перетворює безпеку з формальної функції на живу систему співпраці [45; 75; 76; 88].

Сучасний розвиток територіальних громад неможливий без інтеграції цифрових технологій у сферу безпеки. Інноваційні рішення дозволяють не лише оперативно реагувати на загрози, а й прогнозувати їх, що вже довело ефективність у багатьох європейських країнах і поступово впроваджується в Україні [9; 35].

Насамперед ідеться про використання big data, аналітичних платформ і відеоаналітики. Програми на кшталт «Безпечне місто» поєднують відеоспостереження з алгоритмами автоматичного розпізнавання, що допомагає поліції швидко виявляти правопорушення чи надзвичайні події. Аналіз даних у

режимі реального часу підвищує точність прогнозів і сприяє раціональному використанню ресурсів [63; 69].

Другим напрямом є впровадження електронного врядування у сферу безпеки. Е-сервіси дають змогу мешканцям повідомляти про правопорушення, отримувати інструкції в кризових ситуаціях і брати участь у консультаціях. Це скорочує дистанцію між владою та громадянами й робить управління прозорішим. За оцінками UNDP, цифрове врядування зміцнює довіру в умовах децентралізації [99].

Водночас цифровізація створює нові ризики. Кіберзагрози та витоки даних можуть підірвати довіру і завдати реальної шкоди громаді. Тому паралельно з упровадженням технологій необхідні інвестиції в локальні команди кіберзахисту та навчання персоналу [70; 95].

Отже, цифрові та інноваційні чинники мають подвійний потенціал: вони здатні значно підвищити ефективність правопорядку, але лише за умови поєднання з ресурсами та культурою довіри. Для українських громад це означає формування власних «розумних» систем безпеки на основі балансу технологій і людського фактору [9; 63; 69].

Ключову роль при цьому відіграє людський капітал. Жодні нормативні чи фінансові механізми не будуть ефективними без підготовлених кадрів. Тому регулярне підвищення кваліфікації працівників місцевих рад, старост і муніципальних варт має охоплювати як правові знання, так і сучасні цифрові інструменти управління безпекою [4; 7].

Водночас важливим є і навчання самих мешканців громади. Освітні програми щодо правил безпеки, протидії надзвичайним ситуаціям чи основ кібергігієни сприяють підвищенню рівня свідомості та готовності населення реагувати на загрози. Наприклад, у рамках ініціатив U-LEAD та DOBRE проводилися локальні тренінги з кризового управління та комунікації, які показали високу ефективність у громадах, де мешканці мали змогу практично відпрацювати навички реагування [77; 98].

Особлива роль належить університетам, тренінговим центрам та міжнародним партнерам. Академічні установи можуть розробляти освітні програми для службовців органів місцевого самоврядування, а також для молоді, формуючи культуру правової обізнаності та громадянської активності. Міжнародні організації (Рада Європи, ОБСЄ) пропонують навчальні курси та експертну допомогу, які допомагають інтегрувати українські громади у світові стандарти доброго врядування [75; 88].

Таким чином, кадрові та освітні чинники є своєрідним «множником ефективності» всієї системи забезпечення правопорядку. Інвестиції у людей – від працівників муніципальних органів до пересічних громадян – формують той фундамент, на якому вибудовується довіра й стійкість громади перед викликами сьогодення [7; 77].

Сучасний контекст публічно-управлінського забезпечення правопорядку в Україні неможливо розглядати поза умовами війни. Воєнний стан породжує нові загрози для громад, серед яких зростання рівня злочинності, поширення нелегального обігу зброї та боєприпасів, а також ускладнені міграційні процеси. Багато територіальних громад стикаються з проблемою внутрішньо переміщених осіб, що створює додаткове навантаження на місцеві органи влади та систему безпеки. Це потребує гнучких управлінських рішень і тісної координації між муніципалітетами, поліцією та соціальними службами [27; 44].

Не менш актуальним є питання поствоєнного відновлення інфраструктури безпеки. Руйнування будівель органів влади, відсутність належної технічної бази для муніципальних варт чи систем відеонагляду знижує ефективність правопорядку. У цьому контексті варто враховувати досвід програм відбудови, що реалізуються за підтримки міжнародних партнерів (наприклад, SURGe чи UNDP), які передбачають не лише фізичне відновлення об’єктів, а й модернізацію систем управління безпекою на рівні громад [77; 95].

Окрему увагу слід приділити інтеграції досвіду територіальної оборони у сталу систему правопорядку. Добровольчі формування, які проявили себе як ефективний інструмент самоорганізації в умовах війни, можуть стати важливим

елементом у побудові безпекової політики громад і після завершення воєнних дій. Йдеться про формування механізмів їх легалізації, взаємодії з поліцією та муніципальними органами, а також забезпечення прозорого контролю за їх діяльністю [41; 67].

Таким чином, воєнні та поствоєнні чинники з одного боку створюють серйозні виклики для місцевого самоврядування, а з іншого – відкривають можливості для формування більш стійкої, інтегрованої та орієнтованої на громаду системи забезпечення правопорядку. Лише поєднання короткострокових заходів безпеки з довгостроковими стратегіями відбудови дозволить гарантувати стабільність і довіру в суспільстві [44; 77].

Узагальнюючи аналіз чинників удосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальних громадах, можна стверджувати: ефективна система безпеки можлива лише за умови поєднання правових, інституційних, фінансових, соціальних, комунікативних та цифрових складових. Кожен із них має вагоме значення, проте ізольоване застосування породжує фрагментарність і знижує результативність управлінських рішень. Тому першочерговим є цілісний підхід, що базується на співпраці держави, громади та міжнародних партнерів [12; 27; 44].

Авторська новизна полягає у формуванні комплексної моделі для українських громад, що передбачає:

– адаптацію законодавства до умов війни та децентралізації;

– посилення інституційної спроможності місцевого самоврядування й партнерства з поліцією;

– диверсифікацію та прозорість фінансування безпекових програм;

– активне залучення громадян через комунікацію, довіру та освітні ініціативи;

– цифровізацію та розвиток кіберзахисту;

– інтеграцію воєнного й поствоєнного досвіду, зокрема практик територіальної оборони, у довгострокові стратегії правопорядку [41; 67; 77].

У такій моделі громада постає не як об’єкт, а як рівноправний суб’єкт системи безпеки, здатний визначати власні пріоритети та брати участь у їх реалізації. Це відповідає міжнародним стандартам доброго врядування й принципам community policing, водночас враховуючи українські реалії війни та відбудови [75; 88].

Таким чином, вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку в Широківській територіальній громаді вимагає комплексного поєднання нормативно-правових, інституційних, фінансових, соціальних, комунікаційних, цифрових та кадрових чинників.

По-перше, необхідна адаптація законодавства та місцевих нормативних актів до воєнних і кризових умов, а також формування механізмів правової гнучкості.

По-друге, ефективність забезпечується через посилену координацію органів місцевого самоврядування, поліції, ДСНС і громадських формувань, стабільне фінансування безпекових програм і активну участь мешканців громади.

По-третє, ключову роль відіграють цифровізація, розвиток кіберзахисту та підвищення кваліфікації кадрів і правової культури населення, що дозволяє створити стійку, інтегровану і орієнтовану на громаду систему правопорядку.

Таким чином, підсумовуючи чинники вдосконалення, ми переходимо до наступного підпункту (3.3), де буде розроблено авторську концепцію-план публічно-управлінського забезпечення правопорядку в умовах повоєнного відновлення.

3.3. Авторська концепція-план публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді в умовах повоєнного відновлення України

Повоєнне відновлення України – це не лише економічний чи соціальний процес, а й першочерговий безпековий виклик. Війна докорінно змінила

структуру ризиків: масова міграція, руйнування інфраструктури, поширення незаконної зброї та зниження довіри до інституцій. У таких умовах правопорядок виходить за межі функцій державних силових структур і перетворюється на багатовимірне завдання, що поєднує управлінські, соціальні та технологічні рішення [44; 45]. Тому відбудова країни має включати не лише інфраструктурні проєкти, а й створення дієвої системи публічно-управлінського забезпечення безпеки в громадах.

Центральними акторами цієї трансформації стають саме громади, які найближчі до людей і здатні швидко реагувати на локальні загрози. Якщо раніше система будувалася за державоцентричною моделлю, то тепер громада має бути не об'єктом охорони, а суб'єктом безпеки [75; 76]. Приклади програм «Безпечна громада» чи інтегрованих центрів безпеки доводять, що на рівні ТГ досягається найбільша ефективність завдяки синергії влади, поліції, бізнесу та активних мешканців [7; 98].

Авторська концепція пропонує комплексну модель, засновану на трьох складових: силі, довірі та технологіях. Сила означає інституційну спроможність державних і муніципальних структур гарантувати базову безпеку. Довіра передбачає партнерство влади та громади, яке забезпечує легітимність рішень. Технології підсилюють ці механізми цифровими інструментами – від відеоаналітики до електронного врядування. Саме їх поєднання створює основу для стійкої системи правопорядку у повоєнній Україні [63; 69].

Водночас ефективність такої моделі залежить від якісної нормативно-правової бази. Сьогодні українське законодавство у сфері безпеки фрагментарне: закони, підзаконні акти та локальні програми часто дублюють або суперечать одне одному [12; 29; 54]. Це призводить до ситуації, коли громади мають повноваження, але бракує дієвих механізмів їх реалізації. Вирішенням може стати розробка комплексного кодифікованого акту – «муніципального безпекового кодексу», що врегулює питання взаємодії громади, поліції, органів самоврядування та громадських формувань [4; 18]. Такий документ забезпечив би системність і узгодженість практичних дій.

Водночас важливим орієнтиром є адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів, зокрема до «12 принципів доброго врядування» Ради Європи та керівництв ОБСЄ з демократичного поліцейського врядування [75; 89]. Ці документи акцентують на прозорості, підзвітності, субсидіарності та партнерстві як ключових умовах ефективного функціонування системи безпеки. Інтеграція таких стандартів у національну правову систему дозволить зробити діяльність органів влади та поліції більш відкритою і зрозумілою для громадян, що є передумовою підвищення довіри та легітимності рішень [88].

Окремо слід підкреслити необхідність розробки спеціальних норм для перехідного (поствоєнного) періоду. У цих умовах громади стикаються з унікальними викликами: відновлення інфраструктури, повернення внутрішньо переміщених осіб, інтеграція ветеранів, контроль за обігом зброї, реагування на підвищені ризики криміналізації населення. Сучасні закони України лише частково враховують такі реалії. Тому потрібні правові інструменти, які б гнучко реагували на специфіку післявоєнного відновлення: спрощені процедури міжвідомчої взаємодії, тимчасові механізми фінансування, спеціальні програми кіберзахисту та цифрової стійкості [64; 91].

Таким чином, нормативно-правові орієнтири у повоєнний час мають поєднувати системність (через кодифікацію), європейські стандарти (через адаптацію) та гнучкість (через тимчасові норми для перехідного періоду). Лише така триєдина модель забезпечить баланс стабільності та адаптивності, без чого неможливо побудувати дієву систему муніципальної безпеки в Україні.

Формування сучасної системи безпеки у територіальних громадах можливе лише за умови чіткого розподілу функцій між державою, органами місцевого самоврядування та правоохоронними структурами. Держава виступає гарантом конституційних прав, координатором стратегічних напрямів і фінансової підтримки, тоді як громади мають забезпечувати щоденний правопорядок [29; 52]. У цьому контексті пріоритетним є розвиток партнерських моделей, де поліція діє як сервісна інституція у тісній взаємодії з населенням та муніципальною владою [76; 88].

Важливу роль у цій системі відіграють старостинські округи як найближча до людей ланка управління. Старости добре обізнані з локальним контекстом і можуть стати «комунікаторами безпеки», які своєчасно інформують про ризики, залучають мешканців та координують програми типу «Безпечна громада» [34; 45]. Інституційне закріплення їхніх функцій підвищить ефективність реагування на загрози на рівні сіл і селищ, а не лише адміністративного центру.

Перспективним напрямом є розвиток інтегрованих центрів безпеки, що довели свою результативність у громадах за підтримки програм DOBRE та U-LEAD [77; 98]. Вони поєднують під одним дахом поліцію, ДСНС, муніципальну варту, медичні й соціальні служби. Такі центри забезпечують оперативність реагування та зручність для громадян, формують довіру і створюють відчуття безпеки у повсякденному житті [66; 98].

Отже, інституційна модель безпеки у повоєнних умовах має поєднувати три рівні: стратегічний державний, операційний муніципальний та локальний громадський. Це дозволить уникнути дублювання повноважень, ефективно використовувати ресурси та поєднати силовий компонент з активною участю громадян.

Фінансове забезпечення є ключовим елементом у побудові стійкої системи публічно-управлінського забезпечення правопорядку в громадах. Будь-які стратегічні документи чи інституційні реформи залишаються декларативними без достатніх ресурсів. Основою фінансової архітектури виступають державні субвенції та місцеві бюджети, які формують «фундамент» для реалізації базових безпекових програм – від підтримки муніципальних варт до фінансування систем відеоспостереження та профілактичних заходів у школах [12; 44]. Разом із тим обмеженість місцевих бюджетів, особливо у сільських громадах, створює потребу у пошуку додаткових джерел.

Важливу роль у цьому відіграє міжнародна допомога, зокрема програми ЄС, Світового банку та ПРООН, які вже активно підтримують громади у сфері відновлення та безпеки [99; 104; 106]. Такі проєкти забезпечують не лише пряме фінансування, а й експертний супровід, що сприяє запровадженню кращих

практик фінансової прозорості та підзвітності. Наприклад, у межах програм DOBRE та U-LEAD громади отримували кошти на створення інтегрованих центрів безпеки та розвиток цифрових сервісів, що довело свою ефективність у підвищенні рівня довіри громадян [77; 98].

Окремим напрямом є розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері безпеки, коли бізнес інвестує у спільні проєкти з громадами – від встановлення камер відеоспостереження до створення сучасних систем оповіщення [62]. Такий формат дозволяє диверсифікувати джерела фінансування, зменшити навантаження на місцеві бюджети й водночас зміцнити соціальну відповідальність бізнесу.

Отже, фінансова архітектура системи безпеки повинна поєднувати три взаємодоповнюючі рівні: стабільну державну підтримку, гнучке управління місцевими бюджетами та активне залучення міжнародних і приватних ресурсів. Лише така модель забезпечить не лише стійкість, а й інноваційний розвиток системи правопорядку в громадах.

Соціально-комунікативний вимір формування правопорядку в територіальних громадах набуває особливого значення у період відновлення держави. Жодні інституційні чи фінансові механізми не будуть ефективними без активної участі мешканців. Важливим напрямом є залучення громадян до безпекових рад та дорадчих органів, що забезпечує відкритий діалог між владою, поліцією та населенням, знижує рівень конфліктності й формує відчуття співвідповідальності [7; 57].

Другим компонентом виступає розвиток програм civic education, спрямованих на формування правової культури та навичок безпечної поведінки серед школярів, молоді та вразливих груп населення [11; 42]. Це дозволяє закладати фундамент профілактики правопорушень ще на етапі соціалізації та формує відчуття причетності до системи безпеки.

Не менш важливим є формування довіри через регулярні звіти та комунікаційні кампанії органів влади й поліції. Європейський досвід community policing підтверджує, що прозорість і відкритість у комунікації підвищують

легітимність силових інституцій [76; 88]. Для українських громад це критично, адже низький рівень довіри залишається системною проблемою [37; 59]. Публічні звіти про безпекові програми, інформаційні кампанії та спільні ініціативи з мешканцями створюють основу для соціальної згуртованості та стійкості.

Отже, соціально-комунікативна складова є не другорядним, а визначальним елементом публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Саме довіра і співпраця перетворюють громаду з об'єкта управління на рівноправного партнера держави у сфері безпеки.

Сучасні умови розвитку українських громад, особливо в контексті війни та відновлення, потребують радикального переосмислення підходів до безпеки. Одним із ключових напрямів стає цифрова трансформація системи правопорядку, що дозволяє ефективніше реагувати на загрози та прогнозувати їх. Впровадження систем «Безпечна громада» та «Безпечне місто» із використанням відеоаналітики та big data відкриває нові можливості для моніторингу ситуації в реальному часі, швидкого виявлення правопорушень і збору доказів [9; 35; 63]. У громадах це особливо важливо, оскільки дозволяє компенсувати нестачу людських ресурсів у поліції чи муніципальній варті.

Не менш значущим кроком є розвиток електронних сервісів для повідомлення про інциденти. Практика показує, що мобільні застосунки або онлайн-платформи, через які мешканці можуть миттєво повідомити про підозрілі дії, пожежі чи надзвичайні ситуації, значно скорочують час реагування відповідних служб. Водночас такі сервіси формують відчуття залученості громадян, що підсилює загальну довіру до системи безпеки [70; 95].

Окремим напрямом, який набуває особливої актуальності у воєнних умовах, є створення локальних кіберцентрів для захисту критичної інфраструктури. Енергетичні мережі, системи водопостачання та комунікації дедалі частіше стають об'єктами кібератак, і громади повинні мати мінімальний рівень кіберзахисту, щоб гарантувати базову життєдіяльність. Партнерство із державними структурами та міжнародними організаціями може допомогти

сформувати ці центри як вузли стійкості й кібербезпеки на місцевому рівні [69; 98].

Таким чином, цифрова безпека та інновації – це не додаткова опція, а необхідна умова для функціонування сучасної громади. Вони не лише підвищують ефективність реагування на загрози, а й формують новий стандарт взаємодії між владою та громадянами, заснований на швидкості, прозорості та довірі.

Жодна система публічно-управлінського забезпечення правопорядку не буде ефективною без належного кадрового та освітнього підґрунтя. Навіть найкращі стратегії чи цифрові рішення втрачають значення, якщо виконавці не мають компетентності та мотивації [1; 6]. Тому одним із ключових завдань повоєнного відновлення є створення системи підвищення кваліфікації для працівників муніципальних варт і виконавчих структур. Вона повинна охоплювати сучасні методи роботи з громадою, цифрові інструменти й навички кризового менеджменту. Такі програми мають бути регулярними, сертифікованими й передбачати постійне оновлення знань [4; 34].

Важливим напрямом є також навчання молоді та громадських активістів базовим навичкам безпеки – від цивільного захисту та кібергігієни до надання першої допомоги. Подібні практики вже довели свою ефективність у країнах ЄС і можуть зміцнити самоорганізацію українських громад [75; 88].

До підготовки кадрів варто залучати університети та міжнародні проєкти. ВНЗ можуть створювати спеціалізовані програми з муніципальної безпеки й публічного управління, тоді як міжнародні партнери (ПРООН, ОБСЄ, U-LEAD) забезпечать методичну та фінансову підтримку [77; 98; 99]. Синергія цих підходів сприятиме формуванню нового покоління управлінців, здатних поєднувати локальний досвід із міжнародними стандартами.

Кадрове та освітнє забезпечення, таким чином, є не допоміжним, а центральним елементом системи муніципальної безпеки. Саме люди – підготовлені, мотивовані та освічені — виступають головним чинником довіри та ефективності у сфері правопорядку.

Водночас повномасштабна війна дала громадам унікальний досвід, який потрібно інтегрувати у мирний період. Насамперед це практики територіальної оборони: участь мешканців у добровольчих формуваннях, патрулюванні, організації безпеки [56; 58]. Їх слід зберегти у формі резервних підрозділів, тренінгів чи навчальних програм, аби підвищити стійкість громад.

Не менш вагомим ресурсом стали волонтери, які довели здатність ефективно мобілізувати ресурси й забезпечувати комунікацію в найскладніших умовах [47; 101]. Інституціалізація цього потенціалу через волонтерські штаби та партнерські платформи з владою й бізнесом дасть змогу використати його і в мирний час.

Окремого значення набуває створення систем кризового реагування. Вони повинні охоплювати надзвичайні ситуації природного й техногенного характеру, а також соціальні загрози – міграційні кризи, інформаційні атаки, перебої в критичній інфраструктурі. Це потребує багаторівневих механізмів: оперативних штабів, резервів і каналів швидкої комунікації [7; 12; 66].

Отже, воєнний досвід має стати не лише історичною пам’яттю, а й практичним ресурсом для майбутнього. Його інтеграція у систему публічно-управлінського забезпечення правопорядку дозволить громадам бути готовими як до традиційних викликів, так і до непередбачуваних криз.

Запропонована концепція публічно-управлінського забезпечення правопорядку у територіальній громаді поєднує ключові складові: нормативно-правові орієнтири, інституційну модель, фінансову архітектуру, соціально-комунікативну складову, цифрову безпеку, кадрове забезпечення та інтеграцію воєнного досвіду. В основі цієї системи – модель «балансу сили і довіри», яка дозволяє поєднати жорсткі інституційні механізми з високим рівнем громадської підтримки й довіри [28; 75; 76].

Для практичної реалізації ми пропонуємо розглянути стратегічний план дій, розбитий на етапи:

Короткострокова перспектива (1–2 роки): актуалізація місцевих нормативних актів, створення чи оновлення програм «Безпечна громада»,

розгортання базових цифрових інструментів (відеоспостереження, онлайн-платформи для зворотного зв'язку), підготовка кадрів для муніципальних варт [9; 34; 48].

Середньострокова перспектива (3-5 років): формування інтегрованих центрів безпеки, диверсифікація фінансування через публічно-приватні партнерства й міжнародні гранти, активізація громадянських ініціатив, розробка освітніх програм для молоді та активістів [62; 66; 98].

Довгострокова перспектива (5+ років): розбудова цілісної нормативної бази (кодифікований акт у сфері муніципальної безпеки), інтеграція кіберзахисту у систему правопорядку, перетворення громад на рівноправних суб'єктів політики безпеки, створення сталої моделі кризового реагування, орієнтованої на виклики післявоєнного розвитку [29; 63; 99].

Таким чином, ми виходимо на стратегічне бачення, у якому громада перестає бути лише об'єктом адміністративного впливу, а стає активним учасником формування безпечного середовища. Саме ця логіка забезпечує перехід до висновків магістерської роботи, де буде підбито підсумки проведеного аналізу й сформульовано практичні рекомендації для українських громад.

У третьому розділі було здійснено комплексний аналіз сучасного стану публічно-управлінського забезпечення правопорядку та окреслено перспективні напрями його вдосконалення на прикладі Широківської територіальної громади. Отримані результати дозволяють сформулювати низку узагальнених висновків, які мають як теоретичне, так і прикладне значення.

По-перше, встановлено, що система безпеки громади функціонує в режимі поєднання досягнень і суттєвих структурних обмежень. До позитивних зрушень належать створення інституційного каркаса (старостинські округи, налагоджена взаємодія з підрозділами Національної поліції та ДСНС), реалізація локальних програм типу «Безпечна громада», а також перші кроки у напрямі цифровізації (встановлення камер відеоспостереження, використання електронних інструментів інформування населення) [9; 45; 54; 68]. Водночас зберігаються

хронічні проблеми: дублювання повноважень між державними та місцевими суб'єктами, нестача фінансових ресурсів, формальний характер роботи окремих консультативно-дорадчих структур, низький рівень довіри до поліції та місцевої влади. Воєнний контекст не лише оголив ці дисбаланси, а й посилив їх, додавши нові загрози – незаконний обіг зброї, мародерство, зростання кіберзлочинності та інформаційних атак [45; 58; 69].

По-друге, визначено комплекс ключових чинників, без урахування яких удосконалення системи правопорядку неможливе. Йдеться про оновлення законодавства з урахуванням європейських стандартів демократичного врядування і безпеки, посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування ухвалювати та реалізовувати власну безпекову політику, диверсифікацію джерел фінансування (поєднання місцевих бюджетів, державної підтримки та міжнародної допомоги), підвищення прозорості використання ресурсів [4; 9; 29; 75]. Окремо наголошено на необхідності посилення громадської активності та довіри до інституцій влади, розвитку цифрових технологій і кіберзахисту, запровадженні системної підготовки кадрів для сфери безпеки, а також інтеграції воєнного досвіду (територіальної оборони, волонтерських практик, кризового реагування) у довгострокові стратегії розвитку громад [44; 63; 69].

По-третє, у роботі обґрунтовано авторську концепцію публічно-управлінського забезпечення правопорядку в повоєнний період, яка спирається на ідею комплексної «гібридної моделі». Її зміст полягає в поєднанні кодифікованого нормативного базису у сфері муніципальної безпеки, інтегрованої інституційної моделі з активною участю територіальних громад, фінансових і партнерських механізмів (державно-приватне та міжмуніципальне партнерство), акценту на соціально-комунікативній складовій та розбудові цифрової інфраструктури безпеки [63; 75; 88]. Центральним елементом запропонованої концепції є модель «балансу сили і довіри», де «сила» ототожнюється з потужністю та спроможністю державних і муніципальних інституцій, а «довіра» – із соціальним капіталом громади. Саме цей баланс

забезпечує не лише формальне дотримання норм, а й легітимність та сталість системи правопорядку.

По-четверте, на основі проведеного аналізу запропоновано стратегічний план дій, який має етапний характер. На короткостроковому горизонті йдеться про оновлення законодавчих і підзаконних актів, адаптацію існуючих програм безпеки до умов воєнного та післявоєнного періоду, запровадження базових цифрових інструментів моніторингу правопорядку та інформування населення [44; 104]. У середньостроковій перспективі ключовими завданнями є створення інтегрованих центрів безпеки в громадах, розвиток міжсекторальних і міжмуніципальних партнерств, розгорнуті освітні програми для кадрів органів місцевого самоврядування, поліції, старост та громадських лідерів [4; 9; 98]. Довгострокові орієнтири пов’язані з кодифікацією законодавства у сфері муніципальної безпеки, посиленням системи кіберзахисту, розбудовою стійкої інфраструктури кризового реагування та запровадженням повноцінних механізмів оцінювання ефективності політики правопорядку.

По-п’яте, результати аналізу Широківської громади дозволили конкретизувати загальнотеоретичні висновки та продемонструвати їх прикладну значущість. На цьому прикладі показано, що громада може й повинна розглядатися не лише як об’єкт державного захисту, а як рівноправний суб’єкт формування безпекового середовища. Її потенціал полягає в розвитку місцевих ініціатив, створенні дорадчих і координаційних структур, залученні мешканців до планування, реалізації й моніторингу безпекових програм, що особливо важливо в умовах обмеженості ресурсів і високої невизначеності воєнного та повоєнного періодів [41; 57; 68].

Таким чином, авторська концепція публічно-управлінського забезпечення правопорядку у територіальних громадах у повоєнний період передбачає комплексну «гібридну модель», яка поєднує нормативно-правову базу, інтегровану інституційну структуру, фінансові та партнерські механізми, соціально-комунікативні інструменти, цифрові технології та кадрову підготовку.

В основі системи лежить баланс «сили» (інституційна спроможність держави та громади гарантувати безпеку) і «довіри» (активна участь громадян та легітимність рішень), що забезпечує ефективність і сталість правопорядку.

Реалізація концепції передбачає етапний стратегічний план: короткострокові заходи – актуалізація нормативних актів і базові цифрові інструменти; середньострокові – створення інтегрованих центрів безпеки, розвиток партнерств та освітніх програм; довгострокові – кодифікація законодавства, кіберзахист і формування стійкої моделі кризового реагування, що перетворює громаду на рівноправного суб’єкта безпеки.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання магістерського дослідження на тему «Публічно-управлінське забезпечення правопорядку у територіальних громадах в умовах сучасної України» було досягнуто поставленої мети шляхом розв'язання всіх визначених завдань.

Розділ перший роботи присвячений методологічному аспекту дослідження публічно-управлінського забезпечення правопорядку в територіальній громаді. Аналіз історії проблеми показав, що розвиток систем безпеки на локальному рівні довгий час залишався державоцентричним, обмежуючи участь громадян у формуванні безпечного середовища. У сучасних умовах децентралізації та повоєнного відновлення України необхідно поєднувати державні та муніципальні механізми управління безпекою, адаптуючи міжнародні практики до національних реалій. В роботі уточнено ключові поняття, що забезпечують наукову точність: правопорядок розглядається як комплексне явище, яке охоплює дотримання законів, підтримку стабільності та профілактику злочинності; територіальна громада виступає суб'єктом управління безпекою, здатним реалізовувати власні програми; публічно-управлінське забезпечення визначено як комплекс заходів державних і муніципальних органів за активної участі громадян. Принципи та методи дослідження забезпечують комплексність і системність, поєднуючи аналітичні, порівняльні та соціологічні підходи, що дозволяє синтезувати теоретичні засади та практичні рекомендації для реалізації політики правопорядку на рівні громад.

Розділ другий зосереджений на теоретичних засадах публічно-управлінського забезпечення правопорядку. Встановлено, що цей процес є багатовимірним і включає юридичні, соціальні, економічні та технологічні складові. Принципи ефективного забезпечення безпеки включають легітимність, субсидіарність, інтеграцію силових та соціальних механізмів, активну участь громади та партнерство між державою, місцевим самоврядуванням і громадськими структурами. Система забезпечення правопорядку включає стратегічний державний, операційний муніципальний та локальний громадський

рівні, при цьому ключову роль відіграють інтегровані центри безпеки, програми типу «Безпечна громада», а також ефективна взаємодія поліції та громади. Нормативно-правове забезпечення, зокрема кодифікація «муніципального безпекового кодексу», є необхідною умовою для усунення дублювання повноважень і забезпечення системності дій. Адаптація українських норм до міжнародних стандартів Ради Європи та ОБСЄ забезпечує прозорість, підзвітність та партнерство з громадянами. Світовий досвід показує, що успіх у забезпеченні безпеки залежить не лише від силових ресурсів, а й від рівня довіри населення, залучення громади та використання цифрових технологій.

У третьому розділі досліджено сучасний стан і перспективи вдосконалення публічно-управлінського забезпечення правопорядку на прикладі Широківської територіальної громади. Було встановлено, що громада має певні позитивні результати: створено старостинські округи, налагоджено взаємодію з поліцією та ДСНС, реалізуються локальні програми безпеки, запроваджуються перші цифрові інструменти моніторингу та інформування населення. Водночас існують структурні проблеми: дублювання повноважень, обмежені фінансові ресурси, формальна робота дорадчих органів та низький рівень довіри до інституцій влади, а також нові виклики воєнного періоду, зокрема незаконний обіг зброї, зростання кіберзлочинності та інформаційних атак. Аналіз ключових чинників удосконалення показав необхідність комплексного підходу, що включає оновлення законодавства, підвищення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, диверсифікацію джерел фінансування, розвиток цифрових технологій та кіберзахисту, активізацію громадянської участі, підготовку кадрів і інтеграцію воєнного досвіду в довгострокові стратегії безпеки.

Запропонована авторська концепція передбачає створення гібридної моделі публічно-управлінського забезпечення правопорядку, яка поєднує нормативну базу, інтегровану інституційну структуру, фінансові механізми, соціально-комунікативну складову, цифрові технології та кадрову підготовку. Центральним елементом є баланс сили та довіри: сила відображає інституційну

спроможність державних і муніципальних органів, а довіра – активну участь громади. Модель забезпечує не лише формальне дотримання норм, а й легітимність та сталість системи. Стратегічний план дій розроблено на коротко, середньо- та довгострокову перспективу. У короткостроковій перспективі пропонується оновлення нормативних актів, адаптація локальних програм безпеки, впровадження базових цифрових інструментів та підготовка кадрів. Середньострокові заходи включають створення інтегрованих центрів безпеки, розвиток партнерських та міжмуніципальних програм, освітні програми для працівників органів місцевого самоврядування та громадських активістів. Довгострокові орієнтири передбачають кодифікацію законодавства у сфері муніципальної безпеки, інтеграцію кіберзахисту, формування стійкої системи кризового реагування та забезпечення повноцінної участі громади як суб'єкта безпеки.

Узагальнення всіх проведених досліджень дозволяє стверджувати, що публічно-управлінське забезпечення правопорядку в територіальних громадах потребує системної трансформації. Ефективна система повинна поєднувати правові, інституційні, фінансові, соціально-комунікативні та технологічні елементи, спиратися на міжнародні стандарти і враховувати національну специфіку та локальний досвід. Громада виступає не лише як об'єкт державного захисту, а як активний суб'єкт безпеки, здатний реалізовувати власні програми та партнерські ініціативи з державою, бізнесом і міжнародними структурами. Центральними чинниками ефективності є баланс сили та довіри, цифровізація, кадрова підготовка, інтеграція воєнного досвіду, активна участь громадян, прозорість і фінансова стабільність. Запропонована авторська концепція та стратегічний план дій дозволяють перейти від фрагментарних рішень до цілісної, стійкої моделі публічного управління правопорядком, здатної забезпечити безпеку і розвиток територіальних громад у післявоєнній Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аджемоґлу Д., Робінсон Дж. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпак. 4-те вид. Київ : Наш Формат, 2024. 624 с.

2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 366 с.

3. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики : підручник. Київ : Гнозіс, 2018. 278 с.

4. Бобровський О. І. Використання кібернетичного підходу в організаційній модернізації органів публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. №10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1801 (дата звернення: 24.08.2025).

5. Богачев Р. М. Сучасний суспільний розвиток: динаміка, ритміка та архітектоніка. *Право та державне управління*. 2015. №4 (21). С. 111-116.

6. Борденюк В.В. Територіальні громади сіл, селищ та міст як суб'єкти цивільного права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Борденюк Володимир Васильович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 253 с.

7. Бариська Я.О. Правопорядок у державах Центральной Європи у період демократичних перетворень: монографія / Яна Олександрівна Бариська, Терезія Петрівна Попович ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2019. 206 с.

8. Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Зуй В.В. Адміністративне право: навч. посіб. Вид. 6-те, допов. та перероб. З опорою на законодавство станом на 1 квіт. 2021 р. Харків: Право, 2021. 196 с.

9. Бугакова О. В. Технологія організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 298 с.

10. Вільховий Ю. В. Ідеологічна боротьба в США у роки Війни за незалежність. *Історична пам'ять*. 2014. № 30-31. С. 154–163.

11. Вінник О. Цифровізація в ракурсі державної економіко-правової політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №8. С. 61-70.

12. Гурняк І. Територіальні громади: від віртуальності до ефективного власника: практ. поради / ред. Надія Трач. Львів: Print Quick. 21 с.

13. Горян Е.В. Органи місцевого самоврядування в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав і свобод громадян України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Горян Елла Володимирівна ; Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2005. 216 с.

14. Давидович І.І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Давидович Ірина Ігорівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ , 2007. 253 с.

15. Довбань І.М. Органи місцевого самоврядування як об'єкт адміністративного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Довбань Ігор Миколайович ; Донец. юрид. ін-т МВС України. Кривий Ріг, 2017. 212 с.

16. Дубов Д. В., Ожеван М. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2010. 64 с.

17. Дуцяк І. З. Причини російсько-української війни першої третини XXI ст. як джерело реформування безпекової політики ООН. *The RussianUkrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 1421 p.

18. Енциклопедичний словник з державного управління / ред.: Ю. В. Ковбасюк, В. П. Трощинський, Ю. П. Сурмін ; уклад.: Ю. П. Сурмін та ін. Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2010. 820 с.

19. Енциклопедія державного управління / ред.: Ю. В. Ковбасюк, В. Князєв, І. Розпутенко. Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління. 748 с.

20. Євінтов В. І. Міжнародне співтовариство і правопорядок (теоретико-правовий аналіз) [Текст] : дис...д-ра юрид. наук у формі наук. доповіді: 12.00.10

/ Євінтов Володимир Ісакович ; АН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. Київ , 1993. 46 с.

21. Заславська О. О., Посвітак О. А., Налімова В. В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики*. 2022. №69. С. 65-73.

22. Зимовець Р. Дві концепції суспільного договору і специфіка правової моралі. *Філософська думка*. 2015. №1. С. 101–115. URL: https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/72 (дата звернення: 24.08.2025).

23. Злочинність, правопорядок та права людини [Текст] : резюме дослідження / пер. Г. Сенік ; підгот. Д. Л. Кавалларо ; Міжнародна рада з розробки стратегії захисту прав людини. Київ : ДП "Нора-друк", 2004. 19 с.

24. Карпенко О. О., Миронова О. В. Проблеми комунікації влади і суспільства як виклик для держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №1. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1944 (дата звернення: 25.08.2025).

25. Кісіль З. Р. Основи управління : посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 232 с.

26. Козинець О. Г., Остапенко А. І. Платон та Аристотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 89. С.37-41.

27. Козюбра М. І. Загальна теорія права : підручник. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

28. Конах В.К. Забезпечення інформаційної безпеки держави як складової системи національної безпеки (приклад США) [Текст] : автореф. дис... канд. політ. наук: 21.01.01 / Конах Вікторія Костянтинівна ; Національний ін-т стратегічних досліджень. Київ , 2005. 20 с.

29. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серпня 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.08.2025).

30. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 24.09.2025).

31. Корнієнко М. В. Суспільство і правопорядок: вид. у 6 т. / М. В. Корнієнко. Київ : Фонд юрнауки АПС, 2007. Т. 4: Правопорядок та діяльність органів внутрішніх справ України: наукові праці, тези виступів, аналітичні огляди. [Б. м.] : [б.в.], 2007. 408 с.

32. Корнієнко М. В. Суспільство і правопорядок : вид. у 6 т. / М. В. Корнієнко. Київ : Фонд юрнауки АПС, 2007. Т. 5 : Виступи, статті, інтерв'ю. [Б. м.] : [б.в.], 2007. 432 с.

33. Коць Т. А. Лінгвософія війни і миру в інформаційному просторі сьогодення. *Культура слова*. 2019. №90. С. 132-149.

34. Кравець Г. Еволюція поняття «революція» в політичній теорії: від виникнення до сучасного розуміння. *Політичний менеджмент*. 2012. №1-2. С. 43-49.

35. Кривов'яз О.В. Правопорядок: державні та недержавні форми забезпечення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кривов'яз Оксана Василівна ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2014. 20 с.

36. Крижанівський А.Ф. Правопорядок суверенної України: становлення та тенденції розвитку (загальнотеоретичне дослідження): автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Крижанівський Анатолій Федорович ; Одеська національна юридична академія. О., 2009. 40 с.

37. Куракін О. М. Теорія та історія держави і права. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2013. № 3 (41). С. 10-15.

38. Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1618 (дата звернення: 24.08.2025).

39. Лебедєва О. В. Співвідношення держави та права: теоретико-правовий аналіз. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право*: збірник наукових праць. 2010. № 2 (6). С. 127-130.

40. Лисяк О., Соколкін В. Основи теорії держави : навч. посіб. Харків : Укр. держ. ун-т залізн. трансп., 2019. 124 с.

41. Максимова Н. Ю., Красілова Ю. М. Вплив воєнного стану на інформаційне навантаження особи. *Габітус*. 2023. №47. С. 121-126.

42. Мартинов С. В. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіону: дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Мартинов Сергій Вікторович ; Державний агроекологічний ун-т. Житомир, 2004. 198 с.

43. Марчук Ю.М. Забезпечення регіональних органів управління ситуативною інформацією: бібліографознавчий підхід : дис... канд. пед. наук: 07.00.08 / Марчук Юрій Миколайович ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. Київ , 2003. 230 с.

44. Миськів Л. Поняття системи державних органів як суб'єктів реалізації інклюзивної освіти в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2020. №4. С. 163-167.

45. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Негодченко Олександр Володимирович ; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2003. 460 с.

46. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий-березень 2023 р.). Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinkagromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutivliutyi-berezen-2023r (дата звернення: 24.08.2025).

47. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024 р.). Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichnidoslidzhennia/otsinka-

gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen2024r (дата звернення: 24.08.2025).

48. Парахонський Б. О. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

49. Патлашинська І. В. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії*. 2022. №28. С. 84-87.

50. Пилипишин П. Формування ідей індивідуалізму у філософії права Джона Локка. *Юридичний вісник*. 2021. №1. С. 49-55.

51. Подковенко Т. О. Індивід, суспільство і держава: грані співвідношення у концепції Томаса Гоббса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 194-198.

52. Попов С. Наукова парадигма суб'єкт-суб'єктного управління в умовах сучасного континууму. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2010. № 43. С. 166-175.

53. Правопорядок у державному та суспільному розвитку: національний і міжнародний вимір: зб. матеріалів юрид. наук.-практ. інтернет-конф., 24 лют. 2012 р. : тези наук. доп. Київ : [б. в.], 2012. 267 с.

54. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 10 трав. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 24.08.2025).

55. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII: станом на 23 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text (дата звернення: 24.08.2025).

56. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 18 травня 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 24.08.2025).

57. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України, від 4 березня 2023 р. №220.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text (дата звернення: 29.08.2025).

58. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення: 21.09.2025).

59. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3857-XII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text (дата звернення: 13.08.2025).

60. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI : станом на 28 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text (дата звернення: 13.08.2025).

61. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури - стратегії реформ : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 01.02.2016 р. № 119-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-р#Text (дата звернення: 11.09.2025).

62. Публічне управління в умовах інституційних змін: колект. монографія / Р. В. Войтович та ін. ; за наук. ред. д-рів наук з держ. упр. Р. В. Войтович та П. В. Ворони ; Ін-т підгот. кадрів Держ. служби зайнятості України. Київ : АртЕк, 2018. 475 с.

63. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, Пр. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.

64. Радави Жалиль. Имплементация международных стандартов по правам человека в национальный правопорядок Туниса [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Радави Жалиль ; НАН Украины, Ин-т государства и права им. В.М.Корецкого. Київ , 2000. 185 л.

65. Реньов Є. В. Шлях України до консолідованої демократії: проблеми, перспективи та світовий досвід. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія: Право. 2021. № 64. С. 381-385.

66. Свідерська О. І., Була С. П. Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди. *Регіональні студії*. 2021. №24. С. 18-23.

67. Сингаївська І. В., Архипчук І. В. Особливості дослідження взаємодії та ділового спілкування в колективі фінансової служби організації. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. №3-4 (27). С. 142-148.

68. Сучасний правопорядок: національний, інтегративний та міжнародний виміри: тези міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 червня 2008р. / Одеська національна юридична академія ; уклад. А. Ф. Крижанівський, Н. М. Крестовська ; заг. ред. Ю. М. Оборотов. О. : Фенікс, 2008. 266 с.

69. Територіальні громади: основи організації та діяльності: збірник / В. М. Бойко та ін. ; редкол.: В. М. Бойко (голов. ред.), Н. В. Коваленко, Д. В. Казіміров ; уклад.: В. М. Бойко та ін.; Чернігів. облрада [та ін.]. Чернігів : Сівер. центр післядиплом. освіти, 2020. 363 с.

70. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / Л. Я. Беновська та ін. ; за ред. В. С. Кравціва, І. З. Сторонянської ; НАН України, Держ. установа " Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долишнього НАН України". Львів : ДУ " Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долишнього НАН України", 2020. 531 с.

71. Теорія держави і права : підручник / Ю. А. Ведєрніков та ін. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, «Ліра ЛТД», 2015. 471 с.

72. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

73. Терзі О. С., Заставська Л. Ю. Політико-правові погляди Ш. Монтеск'є. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. №4. С. 110-113.

74. Турянський Ю. І. Формування інституту прав людини доби Середньовіччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2019. Вип. 24. №6. С. 83-87.

75. Цельєв О. В. Способи впливу права на державу. *Наукові записки*. Юридичні науки. 2014. Т. 155. С. 14-17.

76. Шкурат І. В. Транснаціональні корпорації у процесах глобалізації та їхній вплив на національні уряди: організаційно-правовий механізм. *Право та державне управління*. 2020. № 1 (1). С. 13-17.

77. Шайтуро О.П. Органи місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності : монографія. Харків : Панов А. М., 2019. 409 с.

78. Шеремет О.С. Органи місцевого самоврядування як суб'єкт запобігання злочинам : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Шеремет Олег Семенович ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 35 с.

79. Широківська об’єднана територіальна громада. Офіційний веб-сайт. URL: https://shtg.gov.ua/ (Дата звернення: 08.10.2025).

80. Шуляк С. В., Щолокова Г. В. Іноземні військові інтервенції як феномен міжнародної політики. *Politicus*: науковий журнал. 2021. №4. С. 110-116.

81. Harari Y. N. 21 Lessons for the 21st Century. Random House, 2018. 368 p.

82. Job E. 18 Brumaire: the context and course of a coup d’État. napoleon.org. *The history website of the Fondation Napoleon*. URL: https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/18-brumairethe-context-and-course-of-a-coup-detat/ (дата звернення: 14.08.2025).

83. Kendall-Taylor A., Nietsche C. Combating populism. *Center for a New American Security*. URL: https://www.cnas.org/publications/reports/combating-populism (дата звернення: 24.09.2025).

84. Khuong M., An N., Doanh T., Tri L., Phuong, N & Thanh, T. The impact of legal environment on business success through the practices of corporate social responsibility. *Management Science Letters*. 2020. № 10(13). pp. 3033-3040.

85. Logarušić D. Methodological principles as elements of scientific research work. *LAW - theory and practice*. 2021. №2. pp. 43-53.

86. Mapuva J. Government of national unity (GNU) as a conflict prevention strategy: case of Zimbabwe and Kenya. *Journal of Sustainable Development in Africa*. 2010. Vol. 12 No. 6. pp. 247-263.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Борш Ольга Володимирівна, магістрант 2 курсу магістратури, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «публічне управління та адміністрування» освітньо-професійна програма «публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти olya87borsh@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Публічно-управлінське забезпечення правопорядку в територіальній громаді» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Борш О.В.____

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Краснокутський О.В.